

Förhandlingarna leddes till en början av herr tredje vice talmannen.

§ 1 Finansdebatt (forts.)

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag tänker tala om den nya konjunkturteori som statsminister Palme och finansminister Sträng gör sig till tolk för stick i stäv mot vetenskap och beprövad erfarenhet.

Vi vet alla att det i fjol rådde en utpräglad låg konjunkturnivå. Se bara på kvinnoarbetslösheten som steg kraftigt, en stor orättvisa ovanpå alla de andra som i årtionden lagrats över kvinnorna. Jag vill påminna om vad Sander skrev härommånaden i Dagens Nyheter: "Jämlikhet mellan könen är nu snart genomförd i debatten och i viss lagstiftning och sedan återstår endast verkligheten."

Ja, det är den bittra sanningen. Det finns utsatta minoriteter på många håll, men här har vi en utsatt majoritet. Verkligheten och arbetslösheten var grym mot kvinnorna.

En hög arbetslöshet för olika grupper, svaga industriinvesteringar och en nästan obefintlig tillväxt var några av de mest väsentliga dragen i förra årets svenska ekonomi. Det finns ett uttryck som säger att *fakta sparkar*. Och fakta sparkade på regeringen. Regeringen hade ansvaret för att motåtgärder skulle sättas in snabbt och tillräckligt kraftigt. Det var illa att så *inte* skedde, trots våra ständiga krav, *inte minst från folkpartiets sida*.

Men det var också illa att regeringen vid försvaret av sina underlåtenhetssynder tillgrepp argument som möjligen var populära på 1920-talet eller dessförinnan men som vi nu vet är felaktiga. En viktig linje att hålla sig till är i stället denna: *Politiker måste, även när de är trängda, visa anständighet i sin ekonomiska argumentation*.

I slutet av 1920-talet och början av 1930-talet ökade kunskapen här i landet om hur man kunde styra konjunkturerna. Ernst Wigforss var den som förde fram de nya idéerna i riksdagen, och Bertil Ohlin var en viktig banbrytare, bl. a. genom den utredning som han gjorde om offentliga arbeten osv. som medel mot arbetslösheten. Genom den brittiske ekonomen Keynes fick man sedan vid 1930-talets mitt en omfattande teori om samhällsekonomin och vissa centrala konjunktursammanhang. Dessa fundament har sedan förstärkts och utvidgats. Man har vunnit en bred kunskap världen över om de ingredienser som kan ingå i en aktiv konjunkturpolitik.

Vad gör nu regeringen Palme år 1971 och 1972 när den skall försvara de åtgärder som varit otillräckliga? Jo, i sitt försvar ser man bort från

viktiga delar av denna kunskap, som är så betydelsefull för människornas väl och ve, för de arbetslösa och alla de andra som är oroliga. Jag skall ge några exempel.

1. I riksdagsdebatten om konjunkturstimulerande åtgärder den 3 november i fjol ansåg finansministern att det inte skulle vara riktigt honnett mot en arbetsmarknadspart, om man lyssnade på skickebud och i efterhand tillfälligt lät ta bort eller sänka arbetsgivaravgiften, dvs. löneskatten, så som vi hade föreslagit. Ett sådant uttalande innebär emellertid att man avhänder sig möjligheten att sänka skatter under en hel avtalsperiod. Det betyder, att en mängd konjunkturstimulerande åtgärder inte skulle kunna komma i fråga under en lågkonjunktur för att de skulle "ändra" på en avtalsuppgörelse. Men statsmakterna måste just kunna ändra på skatter och avgifter. Det hör till en god finanspolitik.

Att däremot avisera nya skatter under avtalsperioden har regeringen varit villig till – då det har gällt att höja skatten. Jag tänker på reklamskatten. För att inte tala om den höjning av den faktiska skatten som ständigt sker genom inflationen, eftersom socialdemokraterna inte har gått med på folkpartiets krav på indexreglerade skatteskalor.

2. Det andra exemplet är också taget från debatten om detta viktiga konjunkturpaket. Statsministern sade då: "Det är lätt att skapa hål i budgeten. Det är betydligt svårare att täppa till dem igen. Det tar tid. Och då blir alternativet höjda räntor och en hård kreditåtstramning som sannerligen inte för några glädjebud med sig till företagare och hyresgäster och andra. Ty det kommer ju en morgondag."

Dessa ord är några av de hårdaste som fällt mot de arbetslösa och om hela konjunkturpolitiken. Tar man statsministern på orden – och det bör man särskilt göra när det gäller ett i förväg stencilerat anförande – så betyder det att det slaget av konjunkturpolitik inte borde bedrivas vid lågkonjunktur. Röntan – om man sänkte den – skulle då behöva höjas igen, och även skattehål behöva täppas till när konjunkturen vänder. Att man inte skulle kunna ändra på röntan på detta sätt eller tillfälligt kunna sänka skatterna är verkligen en ny syn på de konjunkturpolitiska medlen.

3. Det sista exemplet är från den allmänpolitiska debatten den 2 februari i år då statsministern yttrade följande om oppositionens ekonomiska konjunkturpaket i höstas: "Vi ville inte gå med på ett förslag med tvivelaktiga sysselsättningseffekter – – ." I dag har finansministern t. o. m. gjort honom sällskap genom att säga att våra åtgärder inte skulle ha gett ett enda dagsverke till.

Vad är detta för slag av politisk marknadsföring? Vårt förslag innebar en större stimulans till ekonomin – herr Palme själv har utsagt att det innebar en rad åtgärder utöver regeringens program – och ändå skulle det inte ha någon effekt på sysselsättningen. I själva verket skulle både konsumtion och investeringar ha stimulerats av en sänkt moms – det av Gunnar Helén aktualiserade förslaget som förvisso hade uppskattats av medborgarna att döma av även den senaste tidens synpunkter på momsnedläggningar – liksom de skulle ha stimulerats av indexreglerade skatteskalor och en tillfälligt sänkt löneskatt.

Statsministerns förhinder är den obotfärdiges, hans syn stämmer inte med fakta, liksom inte heller finansministerns som i dag har dragit i

tvivelsmål att det skulle ha blivit en sådan sysselsättningseffekt som jag nämnde. Vi fick i finansutskottet en stencil när den här frågan behandlades i höstas. Det upplystes att den härrörde från konjunkturinstitutet, och i den står det mycket klart i fråga om folkpartiets förslag beträffande arbetsgivaravgiften: "Eftersom åtgärden är tidsbegränsad kan priseffekterna förväntas bli små medan produktionseffekten kan förmodas bli stor." Vad beträffar den viktiga momssänkningen räknade konjunkturinstitutet ut att konsumtionen — under förutsättning av oförändrade detaljhandelsmarginaler, något som man skulle kunna ordna på en del sätt — skulle höjas med minst 1 procent på ett år eller med 2 procent under ett halvår.

Det skulle ha gett ytterligare drygt 10 000 arbetare anställning vid en produktivitetsutveckling som förr. Den här utsagan att det inte skulle ha gett ett enda dagsverke till eller att det skulle ha haft en tvivelaktig sysselsättningseffekt är verkligen att sänka debatten och föra den mot all den kunskap som finns. Det visar också ihålligheten i den kritik som vi mötte och möter, att vårt paket enligt statsministern var dels så omfattande att det fick en säker verkan på inflationen, dels så ringa att det hade en tvivelaktig verkan på sysselsättningen.

Det hela påminner mycket om räntedebatterna i början av 1950-talet. Då ansåg socialdemokraterna att en rörlig ränta var en styggelse, för när den t. ex. höjdes skulle den dels inte få någon effekt, dels få ohyggligt negativa verkningar. Det var de två argumentationslinjer som fördes samtidigt. Nu har ni sedan ungefär 15 år övergett de linjerna i fråga om räntan. Gör nu inte samma grundfel igen! Försök inte sitta på två stolar samtidigt!

Herr talman! Mycket mer kunde sägas, men jag låter dessa tre exempel räcka för att visa att en dålig ekonomisk politik under konjunkturedgången har haft sin motsvarighet i en argumentation av samma kvalitet.

Det är i stället en extra dos vilja och kunnande som skulle behövas inför den utmaning under 1970-talet som svensk ekonomi står inför. Låt mig ta en bild från en tidskrift. Det lär vara så, står det, att gamla radioapparater kan fungera alldeles utmärkt, tills man en dag blir tvungen att byta ut någon del. Då uppstår plötsligt det ena problemet efter det andra. De gamla trotjänarna är inte mera att lita på. Orsaken lär vara de spänningsförändringar som uppkommer i ett blandat system av gammalt och nytt.

Det är något liknande som håller på att ske med vår svenska ekonomi genom bl. a. den snabba strukturomvandlingen, den dåliga investeringsutvecklingen, det ökade utlandsberoendet. Det blir ökade spänningar och stora svårigheter inte minst genom de orättvisor och spänningar som prisstegringarna skapat. Vi har fått något som jag skulle vilja kalla de farliga 7 procenten: de båda skrämmande siffrorna för prisstegringarna under de två gångna åren på 7 procent och 7 procent. I den senare siffran, alltså den för i fjol, är inberäknad till knappt hälften momshöjningen vid årsskiftet. Egentligen är talen 6,8 procents prisstegring för år 1970 och 7,6 procent för i fjol, om man skall vara exakt.

En 7-procentig prisstegring är något ohyggligt. Även om den inte

kommer att ligga lika högt i fortsättningen, är inflationsfaran en skrift på väggen som vi ser nu och som folk känner av mycket kraftigt. Rörligare ekonomisk politik genom bättre planering, ökad stimulans för industriinvesteringar, så att vi får fler varor och alltså priserna inte stiger så mycket, indexreglerade skatteskalor och en deklarerad vilja att med kraft bekämpa inflationen – se där några av folkpartikraven! Det behövs både faktiska åtgärder och ett ökat förtroende.

7 procent i förföl och 7 procent i fjol. Vad blir det för prisstegringar i år? Finansministern har tippat 4 procent. Men redan har pris- och kartellnämnden konstaterat att jordbrukspriserna kullkastat de grunder som den siffran baserats på. Över huvud taget har matprisernas utveckling visat att regeringens ekonomiska politik lidit skeppsbrott. Utvecklingen drabbar särskilt socialdemokraterna, som för att ta ett exempel gick ut med löften i valrörelsen 1966. Jag vill återigen påminna om valaffischen med grabben och ostsmörgåsen: "Gott, men det måste bli billigare." Man kan nu gå ut och fråga folk hur mycket billigare det har blivit. De vet hur det blivit tvärtom.

Jag tror för min del att det inte bara är de höga matpriserna som sådana som folk reagerar mot, utan att det är prisökningarna *i förening med* de svåra marginalskatterna som gör att många känner att de inte kan förbättra sin situation eller att de t. o. m. får den försämrad. Människor tycker att de sitter fast i en rävsax, en sax där skänklarna heter inflation respektive hårda marginalskatter.

Låt dem komma ur den rävsaxen! Bekämpa inflationen och indexreglera skatteskalorna, *så att det lönar sig bättre att arbeta*. Ta fasta på folkpartiprogrammet och gör en omprövning under de kommande månaderna såsom ni ibland har omprövat vissa andra saker, och ta fasta på de punkter med ett helt register av åtgärder mot inflationen som vi har presenterat. Då skulle folk i landet bli tacksamma, känslan av säkerhet börja komma tillbaka och arbetsviljan öka.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! I finansutskottets betänkande nr 1 behandlas bl. a. en motion i vilken herrar Gadd och Arne Pettersson i Malmö kräver utredning av frågan om en samordning av den offentliga sektorns uppköpsverksamhet. Motionärerna vill att utredningen också skall beakta möjligheten att i statlig regi bilda en inköpspool för att nå en stabilisering av sysselsättnings- och prisnivån. Finansutskottets socialdemokratiska majoritet har tillstyrkt den här motionen, och det finner jag vara av särskilt intresse.

Här har vi nu haft en mycket kännbar lågkonjunktur, utan att regeringen – vare sig av egen kraft eller på grund av oppositionens förslag – har velat tillgripa beprövade åtgärder inom ramen för en aktiv konjunkturpolitik. Man har plotttrat med en åtgärd här och en åtgärd där, någonting som med ett finare ord brukar kallas för selektiva åtgärder. Nu föreslås alltså en utredning om ett nytt instrument för en aktiv konjunkturpolitik, ett nytt instrument i varje fall i den form som motionen här föreslår.

Utskottet nämner att tanken inte är ny. Kommissionen för ekonomisk

efterkrigsplanering har i SOU 1944:57 redovisat sina synpunkter på just den här frågan. Yttrandet baseras helt på en utredning av Karin Kock, en utredning som också är fogad till betänkandet. Där diskuteras och analyseras den här frågan mycket ingående.

Kommissionen framhåller att det i varje fall teoretiskt skulle vara ett intressant konjunkturpolitiskt instrument att köpa upp varor från företagen, när konjunkturen sviktar och produktionen börjar gå ner, för att sedan lagra dessa varor och sälja ut dem inte just när konjunkturen är på väg upp igen utan när den väl är uppe på ganska hög nivå, varigenom man skulle kunna undvika överhettning i ekonomin. Metoden innebär klara konjunkturpolitiska fördelar, men kommissionen behandlar också mycket ingående alla de svårigheter och problem som följer med en tillämpning av ett sådant system.

Efter att ha redogjort för alla dessa svårigheter föreslog kommissionen år 1944 att frågan skulle behandlas i ett särskilt statligt organ som skulle närmare utforma handlingslinjerna. Sedan dess har många konjunktursvängningar ägt rum utan att den här metoden någonsin kommit till användning.

Eftersom både motionärerna och utskottsmajoriteten har fattat sig utomordentligt kort, vore det intressant att få veta litet mera om de rön som gör att frågan nu skulle behöva bli föremål för ett nytt utredningskrav från riksdagens sida. Vi är ju vana vid i utskott och kammare att avstyrka respektive avslå en mängd motioner under motivering antingen att frågan är föremål för en pågående utredning eller att en tillfredsställande utredning redan är genomförd. Men denna motion, som alltså berör en fråga som är utredd, vill majoriteten nu bifalla. Det reser en rad frågor som jag tycker rimligen bör besvaras antingen av motionärerna eller av representant för utskottsmajoriteten.

I utredningen från 1944 heter det: "Vissa varor äro underkastade kontinuerliga tekniska förbättringar och löpa därför risken att bli föråldrade." Sedan säger man att risken inte är så stor om det gäller att lagra dem någon månad men att lagring redan under ett år innebär mycket väsentliga risker.

Herr talman! Sedan 1944 har innovationstakten i vårt näringsliv ökat till säkert det fyrdubbla. Livslängden på producerade produkter är i dag mycket, mycket kortare än den var 1944. Risken är alltså mycket större nu vid tillämpning av ett sådant system än vad den kunde bedömas vara 1944.

Låt mig fråga: Har man hittat några nya system, nya metoder, för att kunna behärska dessa svårigheter? De är belagda i en utredning, men man säger ingenting om den utredningen. Man behandlar över huvud taget inte någon enda av de svårigheter som denna omfattande utredning pekar på. Man går helt förbi den, och det måste sannolikt bero på att man under den allmänna motionsperioden inte hade tid nog men att det kanske finns möjlighet att få frågan utvecklad här i kammaren.

Vad är det för varuområden man har tänkt sig? Det måste ju ändå vara varuområden som skulle ha väsentlig betydelse för upprätthållande av sysselsättningen. Det kan ju rimligen inte vara modekänsliga varor. Det skulle vara ödesdigert om vi tänker oss att man bara för kort tid sedan i

ett sådant här syfte köpt upp svart-vita TV-apparater. De hade varit svåra att sälja i dag. Det finns ingen som helst precisering på detta område, inte ens en antydning om vad man hade tänkt sig. Jag tycker ändå att kammaren bör ha skäl att kräva att få veta detta innan man går till beslut.

Och hur skall dessa varor lagras? 1944 års utredning diskuterade den frågan ganska ingående, alldeles tillräckligt ingående för att man nu skulle kunna ta ställning till något av de alternativ som framfördes. Det enda man säger är att eventuellt uppkommande förluster på grund av denna verksamhet skulle betalas via budgeten, alltså med skattemedel. Men till vilket pris skall dessa varor säljas? Till inköpspriset, eller skall de belastas med den lagrings- och kapitalkostnad som varorna ådrar sig? Och med vilken organisation skall de säljas?

Om man tänker sig att göra en sådan här upphandling av sådan omfattning att den får någon väsentlig betydelse för att lindra en konjunkturedgång, då kommer det att krävas en ganska betydande marknadsföringsorganisation om man sedan skall kunna föra ut dessa varor på marknaden under en högkonjunktur, ty det är ju under en högkonjunktur de skall ut. Man andas ingenting om dessa problem, och eftersom för ovanlighetens skull en dåligt underbyggd motion nu föreslagits bli bifallen av riksdagen, tycker jag att det är rimligt att här begära en redovisning.

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Om herr Brundin väntar någon halvtimme eller trekvart så kommer en av motionärerna upp i talarstolen, och då tror jag att herr Brundin får svar på de frågor han har ställt. Jag har därför ingen anledning att gå in på de problem som han tog upp.

Oppositionen har ju i finansutskottet åstadkommit en gemensam reservation, och det innebär en politisk markering av samma slag som den i november förra året. Ser man på innehållet i reservationen finner man att det den här gången däremot är fråga om ett ganska harmlöst aktstycke. Vad jag personligen förvånar mig över är att de borgerliga inte har lagt märke till effekten av de åtgärder som regeringen vidtog under fjolåret. Det är ändå ganska uppseendeväckande när man får en så kraftig effekt att säsongnedgången inom byggnadsindustrin kan stoppas ungefär två månader tidigare än vad som annars är normalt.

I debatten förra hösten framfördes från borgerligt håll kritik mot att regeringen stimulerade byggandet på en serie olika vägar. Det var många på den borgerliga sidan som i september-oktober sade att nu har byggandet redan stimulerats med flera olika medel och att det borde vara tillräckligt. Man ansåg att ytterligare stimulans vid den tidpunkten var onödigt och förordade i stället generella åtgärder.

Herr Burenstam Linder har i sitt anförande tidigare i dag bl. a. hävdat att regeringsåtgärderna inte haft någon sysselsättningseffekt. Han anförde inte grunderna för det påståendet, och jag vet inte heller vad han bygger sin uppfattning på. Jag har emellertid på den punkten en rakt motsatt uppfattning, grundad på en undersökning som vi har gjort inom Byggnadsarbetareförbundet. Uppgifterna har hämtats från avdelningarna. Vi hade begärt att avdelningarna skulle rangordna effekterna av de

vidtagna sysselsättningsåtgärderna i fråga om beredskapsarbeten, det reguljära bostadsbyggandet, det privatfinansierade bostadsbyggandet – framför allt småhusen – oprioriterade byggen, industrins investeringar och tidigarelagda statliga byggen som inte avsåg beredskapsarbeten. Ungefär tre fjärdedelar av materialet har nu granskats, och vad som där framkommer är intressant just utifrån den här synpunkten. Det visar sig nämligen att åtgärder som i en region haft mycket stor betydelse inom ett annat område har varit ganska betydelselösa.

Den generellt mest betydelsefulla effekten har beredskapsarbetena, och det ger ju anledning att varna för att i år, liksom tidigare, upphöra med beredskapsarbetena vid en på förhand fastställd tidpunkt. Även den här formen av arbeten bör få pågå så länge som det ur sysselsättningssynpunkt är nödvändigt.

Därefter kommer stimulanser till det reguljära bostadsbyggandet för oprioriterade byggen, men här är de regionala variationerna mycket stora. Även stimulansen av industrins byggande, frisläppen av privatfinansierade småhus och det dagliga byggandet visar rätt betydande regionala variationer.

Sammantaget kan man säga att det här ger stöd för den uppfattningen att ingen åtgärd har varit överflödig. Det visar att det är själva batteriet av åtgärder som har haft betydelse. Hade man avstått ifrån vissa åtgärder, skulle det ha fått mycket allvarliga konsekvenser inom en del områden men mindre allvarliga i andra regioner. Det skulle sålunda ha skärpt de regionala skillnaderna i sysselsättningen. Nu är resultatet det omvända. Man kan här peka på en utjämning av regionala skillnader på arbetsmarknaden. Generella åtgärder skulle ha verkat i rakt motsatt riktning och lett till en skärpning av tidigare skillnader.

Serien av åtgärder har med andra ord gett en form av generell effekt på investeringarna. Det intressanta är att man ifrån borgerligt håll inte har funnit, vare sig nu eller tidigare, någon s. k. generell stimulans som med någon grad av säkerhet skulle ha kunnat ge samma effekt i vad gäller sysselsättningen. Den bästa generella effekten på investeringarna kan alltså åstadkommas av en rad selektiva åtgärder; det finns uppenbarligen ingen s. k. generell åtgärd som skulle ha samma effekt. Det här tror jag är mycket intressant för framtiden, och jag drar den slutsatsen att det viktigaste i kommande konjunkturedgångar kommer att vara att arbeta på ett varierande sätt med en serie olika, selektiva åtgärder. Det är där möjligheterna att skapa sysselsättning ligger, när konjunkturen på nytt går nedåt. Det här området är kanske rätt okänt. Jag tror därför det är välgörande om vi får en ordentlig genomlysning av möjligheterna att använda arbetsmarknadspolitiken i större utsträckning än som nu sker i sysselsättningsskapande syfte. Näringslivets strukturförändring har gått oerhört snabbt, och arbetsmarknadsläget har påtagligt förändrats sedan mitten av 1960-talet, då man genomförde betydande förbättringar i arbetsmarknadspolitiken.

Vad man nu bör sträva efter är att finna den rätta formen för att öka arbetsmarknadspolitikens möjligheter att skapa full sysselsättning samtidigt som man ökar kraven på att företagen skall meddela sina investeringsplaner i god tid, vilket för närvarande inte sker.

Arbetsmarknadspolitiken är ju vid sidan av sin sociala funktion ett viktigt instrument för den ekonomiska politiken. Arbetsmarknadspolitiken måste vara aktiv och omfatta en förebyggande liksom en hjälpsam verksamhet. Därför är arbetsmarknadspolitiken lika nödvändig under en högkonjunktur med brist på arbetskraft som under en lågkonjunktur med arbetslöshet.

Arbetsmarknadspolitikens inriktning och uppgift, dess personella och ekonomiska resurser måste alltså anpassas till de snabba förändringar som näringslivet och arbetsmarknad genomgår. Men självfallet bör man också undersöka förutsättningarna för större insatser när det gäller den grupp som har svårt att komma ut på arbetsmarknaden ... och det är en grupp som ständigt ökar i storlek. Det problemet bör även tas upp vid en översyn av arbetsmarknadspolitikens möjligheter att skapa ökad sysselsättning.

Detta, herr talman, står i överensstämmelse med vad utskottsmajoriteten har anfört om behovet av en hög ekonomisk-politisk beredskap. För en sådan beredskap talar den trots allt betydande ovissheten om konjunkturbedömningen. Lågkonjunkturen har på sitt sätt gett värdefulla lärdomar om hur man bör möta konjunkturförändringarna och vidta nödvändiga åtgärder för att begränsa konjunktursvängningarnas konsekvenser.

Herr talman! Till detta, som ju helt har gällt de sysselsättningspolitiska frågorna, skulle jag vilja foga en liten reflexion om det ämne som här tidigare i dag har upptagit större delen av debatten, nämligen matpriserna. Jag gör detta ur facklig synpunkt. Ett avtal är träffat med stöd av de politiska partierna – bakom socialdemokratin står den fackliga rörelsen – och det är klart att så länge avtalet gäller kan det inte bli fråga om någon förändring. Men om det i fortsättningen skall vara så att en av parterna – och den som utan tvivel är gynnad av avtalets innebörd – liksom skall övervältra ansvaret för dess konsekvenser på en annan part, på socialdemokratin och regeringen, då är det nog angeläget att man inom den fackliga rörelsen tar upp frågan huruvida det i framtiden skall träffas ett avtal av liknande innehåll, med det skydd för en näringsgren som ligger i det s. k. jordbruksavtalet.

Det är säkerligen, herr talman, en fråga som vi får tillfälle att återkomma till.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Vid den uppvaktningsaktion som i slutet av 1971 gjordes med anledning av vpk:s aktion för slopande av moms på livsmedel, som samlade 165 000 namnunderskrifter, ställde sig finansminister Sträng med olika motiveringar helt avvisande till detta krav.

En av motiveringarna var att ett slopande av momsen på livsmedel i större utsträckning skulle gynna höginkomsttagarna, eftersom momsen då också måste slopas på, som herr Sträng sade, "kaviar och lax". Jag betvivlar inte att kaviar och lax ingår i de högvärdiga s. k. husmanskost, lika väl som de kan kosta på sig dyra men också näringsmässigt bättre köttvaror. Av naturliga skäl känner finansministern till detta bättre än jag.

Däremot betvivlar jag att de många barnfamiljerna, pensionärerna och andra låginkomsttagare har samma uppfattning om vilka som gynnas mest om momsens på livsmedel slopas. Herr Sträng har i dag tagit Veckans Affärer som intäkt för påståendet, att de spontana reaktioner och demonstrationer som följt på de senaste prishöjningarna varit omotiverade. Men han glömmer bort det ökade behovet av olika sociala bidrag till allt fler människor i vårt samhälle för att klara detta livets nödtorft, och det gäller inte minst Skärholmen, där aktionen började. Och man kan ju också tolka Veckans Affärer så, att den omfördelning som är nödvändig för en annan prispolitik verkligen är möjlig, då det tydligen – vilket vpk inte heller har bestridit – finns stora grupper i samhället som har en omotiverat hög köpkraft. Många barnfamiljer däremot har efter skatt mellan 1 200 och 1 500 kronor i månaden, många ännu mindre, över till samtliga oundgängliga utgifter. Skulle det vara så, som finansministern sade, att borttagande av moms på mat särskilt skulle gynna de höglönade, skulle det vara en s. k. jämlikhetsreform att öka momsens på maten. Sådan är logiken i finansministerns yttrande. Herr Sträng brukar framhålla sin långa tid som finansminister. Det står nu klart att ju längre denna tid blivit, desto mer har herr Sträng avlägsnat sig från arbetarfamiljernas dagliga problem.

De tunga posterna i familjens budget är i dag mat och hyra. Vi vet att de unga barnfamiljerna i stor utsträckning hänvisas till de dyra lägenheterna i nyproduktionen, som de egentligen inte har råd att betala. Men hyran kommer i första hand. Den måste betalas, annars blir man vräkt. Det enda som är rörligt i de oundgängliga utgifterna är matkostnaderna, som då måste anpassas till de pengar som eventuellt blir över. Med de ökande hyrorna minskar familjernas matpengar. Kosten får försämrats. De ständigt stigande livsmedelspriserna stärker ytterligare utvecklingen mot en allt sämre standard för allt fler människor med åtföljande verkan på hälsotillståndet. Detta har bl. a. låginkomstutredningen visat.

Budgetexperter hävdar att en tvåbarnsfamilj behöver lägga ut mellan 900 och 1 000 kronor i månaden på mat, ”beroende på barnens ålder”, för att kunna äta en fullvärdig kost. I denna utgift ingår mervärdeskatten med 15 procent av beskattningsvärdet. Detta innebär att en tvåbarnsfamilj varje månad får punga ut med nära 150 kronor eller ca 1 800 kronor om året i mervärdeskatt på livsmedel. Tar man hänsyn till prishöjningarna och mervärdeskatt höjningen vid årsskiftet 1970–1971, så får en tvåbarnsfamilj genomsnittligt betala 50–55 kronor mera i mervärdeskatt i år på sin livsmedelskonsumtion.

För en fyrbarnsfamilj har livsmedelsutgifterna för en fullvärdig kost beräknats uppgå till mellan 1 400 och 1 500 kronor i månaden, av vilket mervärdeskatten skulle utgöra omkring 220 kronor. Merutgiften på grund av mervärdeskatt höjningen kan beräknas till över 80 kronor.

En tvåbarnsfamilj måste alltså ha nära 1 000 kronor över för att klara en rimlig livsmedelsstandard, och en fyrbarnsfamilj skulle behöva mellan 1 400 och 1 500 kronor. Vi vet att de flesta arbetarfamiljer och låglönade inte har sådana inkomster att det blir så mycket över, sedan hyror och andra fasta utgifter har betalats. Man tvingas då att äta en icke fullvärdig kost.

I en debatt om den prishöjning som skett efter den 1 januari, då prisstoppet slopades, ställde sig handelsministern helt kallsinnig till några som helst åtgärder för att hejda prishöjningarna på dagligvaror. Det gör mig inte heller särskilt förvånad, ty enligt tidningsuppgifter räknas inte lunch- och middagskostnader in i handelsministerns matbudget, och då kan han ju knappast märka att det är dyrt att äta. Handelsministern utlovade visserligen en mera skärpt övervakning och en bättre kontroll av priserna, men i övrigt fanns enligt hans mening ingen orsak till ingripande i nuvarande läge. Påpekas kan att ju mer priserna höjs, desto mer pengar måste folk också betala i moms.

Enligt statens pris- och kartellnämnd har de prishöjningar som skett under januari i hög grad varit koncentrerade till livsmedelsområdet. Den genomsnittliga höjningen redovisas till 2,5 procent. Den genomsnittliga höjningen ger emellertid inte en riktig bild av hur prishöjningarna slår för de grupper som mest kommer i kläm, dvs. barnfamiljer och övriga låginkomsttagare. På vissa livsmedel har en större höjning skett än på andra. Här kan nämnas mejerivaror som mjölk och ost. Ostpriserna har stigit jämnt över med ca 1 krona per kilo, både de billigare – som ofta är lika näringsrika – och de dyrare ostsorterna.

Den kraftigaste prishöjningen har genomförts på nötkött, som har stigit avsevärt mer än vad som motiveras av mittprisförändringen. Men det är inte alla styckningsdelar av nötkött som blivit dyrare. På en del har priset faktiskt sänkts. De dyraste styckningsdelarna av nötkött blev billigare från den 21 januari. Utskuren biff sänktes med kr. 3:90 per kilo, oxfilén med 2 kronor och fransyskan med kr. 2:50. Detta innebär att den utskurna biffen nu kostar ca 40 kronor och oxfilén dryga 50 kronor per kilo. Men om detta är till glädje för barnfamiljerna eller förbättrar deras matsedel är diskutabelt. Det torde vara mera till glädje för de högavlönade.

Men i stället har priset på köttfärsen – som är den styckningsdel som utgör grunden för många maträtter för just barnfamiljerna – höjts kraftigt. Här har priset fördubblats på fyra år och ökat med kr. 3:20 per kilo vid den senaste höjningen. Nu inställer sig frågan: Skall det höjda priset på köttfärsen kompensera sänkningen av priset på biffen? Det finns flera liknande exempel på hur snett prishöjningarna görs, men jag skall nöja mig med de här redovisade.

Vid besvarandet av en enkel fråga av herr Lorentzon den 4 februari i år sade handelsminister Feldt: "Vi är i den situationen nu igen att det gäller att klara jordbrukarnas inkomster. Enda vägen är att höja priserna." Men andra sakkunniga på detta område har inte den uppfattningen. De hävdar att det också finns andra vägar att kompensera jordbruket, och det har även framgått av debatten här i dag. I ett TV-program i samband med redovisningen av de senaste prishöjningarna sade Assar Lindbeck, att genom en annan jordbrukspolitik kunde priserna på vissa nödvändiga livsmedel på längre sikt sänkas med ända upp till 25 procent, och ganska omedelbart skulle en mindre sänkning av priserna bli följden.

Vetskapen om den 20-procentiga höjningen av livsmedelspriserna under de senaste två åren gör att man helt kan förstå och måste stödja

den spontana reaktion som följt på de senaste prisökningarna, då husmödrar genom olika aktioner söker göra de ansvariga uppmärksamma på att det nu får vara nog med matprishöjningar. Priserna måste stoppas och sänkas för att förhindra ytterligare försämring av matstandarden, som också leder till en försämrad folkhälsa.

Nu är tid för handling, i första hand för att slopa momsens på livsmedel, såsom vpk föreslagit i motion nr 54 till årets riksdag.

Det är inte bara på livsmedel som priserna höjts. De höjs nästan jämnt över. Till och med köpmännen börjar klaga över att ommärkningen inte hinner ske i samma takt som priserna ökar. Jämförelsevis stora prishöjningar har genomförts på papper, bl. a. hushållspapper och mjukpapper som blöjor och servetter. Dessa prishöjningar drabbar också särskilt barnfamiljerna, eftersom de är storförbrukare av dessa varor. Samma sak gäller skor och kläder, som kräver ständig förnyelse. Till dessa direkta prishöjningar kommer sedan de taxe- och avgiftshöjningar som kommunerna ansett sig tvingade att genomföra med hänsyn till sin ekonomiska situation, oftast betingad av beslut om utgifter fattade av riksdagen.

Detta är avgiftshöjningar som sedan påverkar bl. a. hyran, som är den andra tunga utgiftsposten för barnfamiljer och övriga grupper med små inkomster. Boendekostnaderna har stigit med 100 procent under 1960-talet; mest har hyrorna stigit i nyproduktionen. I vissa bostadsområden tenderar bostäderna att bli kategoribyggen, där grupper som redan är privilegierade i samhället får bostad, ofta efter kortare väntetid på bostadsförmedlingen än övriga bostadssökande. Till andra bostadsområden hänvisas de unga familjer som söker bostäder, barnfamiljer med liten köpkraft, vilket innebär att en stor procent av de boende erhåller bostadstillägg, men därutöver också tvingas söka socialbidrag. De ökade hyreskostnaderna får till följd att allt fler lägenheter står outhyrda under allt längre tid efter färdigställandet — detta trots att många saknar egen bostad.

Vänsterpartiet kommunisterna har i flera motioner till årets riksdag påtalat orimligheten i att spekulationer och oskäliga vinstintressen får förekomma när det gäller bostadsmarknaden.

En ordentlig bostad till rimlig hyra är ett oeftergivligt krav som samtliga invånare i vårt land har rätt att ställa. Vpk har i motioner visat på olika vägar att från grunden angripa den hyressättning vi har i dag.

Vi föreslår exempelvis totalfinansiering av bostadsbyggandet och dess följdinvesteringar genom inrättandet av en statlig bostads- eller samhällsbyggnadsbank, som tillhandahåller kapital till en låg fast ränta.

Lågräntepolitiken är inget nytt påfund. Den var redan på 1930-talet en målsättning för bostadspolitiken också från regeringshåll, eftersom det skulle garantera billigt kapital till bostadsbyggandet och därmed möjliggöra låga hyror. Regeringen har nu sprungit ifrån den målsättningen. Räntan utgör i dag i vissa fall två tredjedelar av hyreskostnaderna.

Hyresregleringen som skulle hindra privata hyresvärdar att ockra på bostadsbristen och som vpk tillsammans med hyresgäster kämpat för att behålla och förbättra, har regeringen urholkat och håller nu på att avveckla de sista resterna av. Kravet på tomtmarkens kommunalisering

och hyreshusens överförande i samhällets ägo, som också ingick i arbetarrörelsens efterkrigsprogram, har lagts på is. När man nu ser resultatet av den förda bostadspolitiken, borde detta inte ge en fingervisning om att en återgång till målsättningen från 1930- och 1940-talen, vilken hade en klar social inriktning, är nödvändig?

Höjningen av barntillsynsavgifterna har blivit en väg för många kommuner att söka förbättra sin ekonomi. Trots att Kommunförbundet i sin rekommendation tillstyrker en höjning från 20 kronor till högst 34 kronor om dagen, så struntar många kommuner i rekommendationen och beslutar om avsevärt större höjningar.

Arbetsmarknadssituationen är inte längre sådan att intresset att lösa barntillsynsfrågan är lika stort. Kvinnorna är i dag inte lika eftertraktade som arbetskraftsreserv som under högkonjunkturen. I dag ser man helst att de stannar hemma och inte konkurrerar om befintliga arbetstillfällen. Då finns det ju inte heller någon anledning till en samhällets lösning av barntillsynsproblemet. Det visar också beslutet om sloandet av spärren för familjedaghem. Men det finns meningsfyllda arbetsuppgifter för alla, oavsett kön. Det är kapitalets profithunger och skrankor som förhindrar att rätten till arbete kan bli verklighet för alla.

Samtidigt som man försvårar för kvinnorna att få ett förvärvsarbete blir möjligheterna att klara en familj på en persons inkomst allt mindre. Då blir det socialbidragen som får täcka underskottet i familjens budget. I vissa bostadsområden är ända upp till en tredjedel av familjerna i behov av sociala bidrag, då lönen inte täcker nödvändiga utgifter. Så är man inne i ett ekorrhjul som det är svårt att komma ur. Kommunerna som inte har samma inkomstmöjligheter som staten höjer då skatten, vilket också – liksom de prishöjningar jag talat om – hårdare drabbar människor med små inkomster. Kommunalskatten är inte bara genom proportionaliteten orättvis. Redan vid en relativt begränsad årsinkomst blir det kommunala skatteuttaget högre än den statliga utdebiteringen. Därför är det angeläget med en omfördelning av kostnaderna mellan stat och kommun. Frågan om den kommunala servicen kan inte lösas med ökade avgifter. Då blir det ytterligare begränsning på områden som exempelvis barntillsyn, den öppna vården m. m., vilket på längre sikt ökar kommunernas utgifter på andra områden.

Även om det nu tillsatts en utredning som skall se över kommunernas ekonomi, så bör riksdagen utan att invänta utredningsresultatet besluta om vissa omedelbara åtgärder. Kommunförbundet har pekat på bestämda områden där en omfördelning kan göras – angelägna områden för utbyggd service som är mest betungande för kommunerna – t. ex. statens övertagande av personalkostnaderna för barnstugeverksamheten, grundbidrag till pensionärernas bostadstillägg och vissa utgifter på skolans område. Det gäller även kommunernas befrielse från den allmänna arbetsgivaravgiften. *Det finns motioner från vpk också om detta.*

Av låginkomstutredningen framgår att skatten inte har den utjämnande effekt som många tycks tro och som ständigt framhålls i lönerörelserna. Konfiskering av inkomster talas det om ibland. I stället förhåller det sig enligt låginkomstutredningen så, att 95 procent av ojämnheten kvarstår även efter skatt. Det är säkert riktigt, för även om procentutta-

get är högre på större inkomster, så sker skatteuttaget först efter det att tillåtna avdrag gjorts på inkomsten.

Vem har då möjlighet att göra de största avdragen på inkomsten? Inte de vanliga löntagarna i varje fall. Jag vill illustrera detta med ett exempel som hämtats ur tidningen Fackföreningsrörelsen och som säkert till stora delar stämmer med verkligheten.

Man jämför två personer. Den ena tjänade 100 000 kronor brutto. Först drog han av räntorna på villalånen och litet andra ränteskulder. Sedan låtsades han betala periodiskt understöd till sin gamla faster som bara hade folkpension. Sedan köpte han en rejäl pensionsförsäkring, och när han går på krogen betalar firman det som representation. Han skattar bara för 18 000 kronor.

Den andra personen tjänade 25 000 kronor brutto, men han hade inga räntor att dra av. Han hade det nämligen så knackigt ställt att han inte fick några lån, och lönen räckte knappt till mat och hyra åt familjen. Han hade inga andra försäkringar än arbetslöshetskassan och grupplivförsäkringen och han fick inte ens dra av för sina utslitna blåställ. Därför skattade han för 18 000 kronor. Så kan olika personers skatteförhållanden se ut efter 40 år med socialdemokratisk regering. Det glömde LO-organet att påpeka.

Samtidigt fortsätter regeringen att ge storfinansens skattelättnader och subventioner. Man för s. k. jämlikhetspolitik när man talar, men man handlar precis tvärtom. Därför har man hittills slagit ifrån sig de berättigade kraven på sänkta priser och hyror, på en rättvisare skattepolitik och slopande av moms på livsmedel. Men en växande opinion ställer sig bakom dessa krav.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s):

Herr talman! Jag har tillsammans med mina kolleger suttit här i dag och lyssnat till den flod av angrepp som har riktats mot regeringen och regeringens politik. Jag har lyssnat verkligen intensivt och funnit ett enda försök — det är möjligt att det finns ytterligare något — att fördela kritiken en liten smula. Herr Helén lade i en mening också en viss skuld på bristande planmässighet i företagets disposition, men det är det enda undantaget. Annars har dagens inlägg varit en lång berättelse om lidande — ett lidande som utgår från regeringens felaktiga dispositioner.

När jag har tänkt på detta har jag erinrat mig den debatt som vi förde för knappt ett år sedan i finansutskottet. Det var på den tiden herr Bohman ännu var kvar i utskottet, och jag tillät mig i ett replikskifte i utskottet att säga till herr Bohman: Nog är det här ganska underligt. Här sitter vi och skall göra en bedömning av konjunkturen framöver. Vi konstaterar i full enighet att vi räknar med att konjunkturen under överblickbar tid kommer att vända; det kan dröja ett år, kanske ett och ett halvt år, men vi är sams om att den kommer att vända.

Men det som vi var sams om och som var så uppenbart för oss skulle inte kunna begripas av andra. Jag förstår innerligt väl den indignation

som kom fram i herr Henningssons anförande i dag. Minst lika stort ansvar för att produktion och företagsamhet skall fortgå som läggs på regeringen måste nämligen läggas på dem som alltid säger: Det är vi som är välståndsskaparna, det är vi som är näringslivet. — Om man har den attityden utåt får man också vara beredd att ta det ansvar som en sådan attityd för med sig.

Näringslivets företrädare kunde göra precis samma bedömningar som politikerna i finansutskottet. De kunde förutse att det inom ett eller ett och ett halvt år skulle gå att sälja på ett sätt som inte gick just då. Det fanns människor utan sysselsättning, det fanns kapital och det fanns material — alla förutsättningar fanns med andra ord för näringslivet att bygga ut kapaciteten för att utnyttja den högkonjunktur som alla väntade på. Det har man inte gjort, utan vi har i stället upplevt den sedvanliga ryckigheten.

Det är den ena anledningen till de funderingar som herr Gadd och jag har fört fram i vår motion. Den andra anledningen är ett tecken på samma sak; det är ett historiskt konstaterande, nämligen att 1970 förekom en mycket kraftig lageruppyggnad med åtföljande konsekvenser. År 1971 och 1972 och fram till nu har man inom näringslivet varit mycket försiktig i detta avseende och i stället gjort en uppladdning av likviditet, som tydligen är avsedd att användas i den konjunktur man nu förutser. Jag förstår herr Henningsson. Om man skall ställas till ansvar för den ryckighet som utmärker politiken kan det också sägas vara ansvarslöst att näringslivet inte utnyttjar möjligheterna i ett läge där dessutom de fysiska och ekonomiska förutsättningarna fått stimulanser.

I vår motion tar vi upp två problem. Det ena är en samordning av den offentliga inköpsverksamheten, statens och kommunernas. Avsikten med en sådan samordning är att skapa en rationellare och effektivare organisation, men också att förbilliga och i viss utsträckning marknadsleda och naturligtvis även konjunkturstyra. Man kan bl. a. förbilliga genom att det vid de stora uppköpen lämnas helt andra kvantitetsrabatter än annars. Man kan med långa och varaktiga beställningar skapa både en trygghet i sysselsättningen och en trygghet för företaget i försäljningen och vidare genom en rationell serietillverkning komma fram till bättre priser. Man kan dessutom genom en rationellare organisation av transport och lagerhållning och genom ett samfällt inköpande åstadkomma en prispress. Men man kan också, som jag sade, vara marknadsledare. Vi upplever ju på en rad områden hur det är andra ting än efterfrågan som styr produktionen. Framför allt på de marknader där köparen i dag är i underläge skulle en sådan samordning kunna leda till en både snabbare och bättre produktionsutveckling och till ett utbud som motsvarade efterfrågan från den jättekonsument som samhället är.

Vidare kan man den här vägen också styra konjunkturen. Det vore väl rimligt att de stora inköp som stat och kommuner gör avpassades efter konjunkturen — att de dämpades i en period av högkonjunktur och fick växa i en nedgångsperiod.

Det är alltså den första delen av motionen. De problem som tas upp i den senare delen av motionen återfinns även i andra motioner, men jag vill här säga några ord också om dem.

Vi förlänger resonemanget och säger att det kanske vore värt att man utöver den inköpscentralisering som kan ske genom en samordning på samhällssidan också ser på möjligheten att skapa en inköpspool för inköp av kuranta varor i en period, då det är svårt att sälja, för att senare föra ut varorna på marknaden igen.

En magister Brundin stod här för en stund sedan och ställde en rad frågor. Jag skall försöka besvara dem utan att ta alltför lång tid i anspråk. Jag vill börja med frågan om vilka varor det skall vara, hur de skall lagras och hur de skall föras ut på marknaden.

Jag vill då hänvisa till ett ganska känsloladdat anförande som hölls för ett par, tre timmar sedan av herr Löfgren i Malmö, som i replikskifte med herr Henningsson berättade för oss hur företagarna av omsorg om sina anställda, och självfallet av omsorg om sina företag och sina möjligheter att på sikt kunna få betalt – och få hyggligt betalt – för varor som producerats på lager så ansträngde sina företag genom lagerhållning att de förde företagen till gränsen av likvidation. Jag tror att herr Löfgren har rätt i att det finns en sådan ambition, även en ambition att trygga anställningen för de anställda men framför allt att få behålla de nyckelmänniskor som krävs för produktionen i nästa fas.

Det är inte märkvärdigare än så, herr Brundin. Det gäller samma typ av lagerhållning, men utöver den möjlighet som likviditeten i stora och små företag ger skulle den inköpspool som vi föreslår ha den fördelen att man kunde lägga upp ett lager av kuranta varor som kunde användas som prispress i en annan situation, då det finns ett behov av att tillföra marknaden kuranta varor. Då sägs det att man har undersökt den möjligheten för 25 år sedan. Ja, låt så vara att man har gjort det för 25 år sedan; vi tycker att frågan är så intressant – inte minst mot bakgrunden av herr Löfgrens funderingar – att det vore värt att se på den igen.

Det här avfärdar man med några rader i reservationen; om det beror på dogmatik eller fantasilöshet vet jag inte, men en av de två dumheterna är det fråga om.

Låt mig sedan ta upp ett par andra saker. När jag har lyssnat på debatten i dag, har jag funderat över orsaken till detta plötsliga och enorma intresse för livsmedelspriserna. I den debatt som hölls för en månad sedan togs priserna upp, men det är den påtagliga aktiviteten framför allt från mittenpartiernas sida när det gällt att utnyttja massmediaopinionen som liksom har fokuserat den här diskussionen. Jag blev inte på det klara med vad vare sig herr Fälldin eller herr Helén avsåg med sina inlägg. Jag tror att vi alla funderar över vad det är man egentligen vill. Jag har försökt följa herr Heléns tankegångar, och jag kom så småningom fram till att vad han närmast avsåg var väl att slopa momsens på livsmedlen. Hur jag än försökte kunde jag inte komma fram till någon annan uppfattning. Och att slopa momsens på livsmedel har man avböjt för bara två månader sedan i en votering. Som redan tidigare framhållits är den en väldigt dålig metod att hjälpa dem som bäst behöver hjälpas.

I en sidoreplik till den dam som stod i talarstolen före mig vill jag säga att kommunistpartiet borde fundera ett tag på det här: Om ni i dag hade att tillgå 3 eller 4 miljarder kronor, vore det då riktigt att använda dessa

pengar för ett generellt livsmedelsstöd till alla människor? Vore det inte betydligt klokare att ge stödet genom skattesänkningar, genom förbättringar till barnfamiljer, till lågavlönade, till pensionärer? Skulle inte den effekt som ni påstår att ni vill uppnå bättre uppnås på det sättet än genom att beröva samhället dessa 3 eller 4 miljarder kronor och slå ut dem i ett stöd till alla samhällets medborgare? Ta en funderare på detta innan ni börjar programmera nästa fas i ert agerande!

Vad som däremot är tråkigt är det dubbelspel som pågår från centerns och folkpartiets sida. I reservationen till finansutskottets betänkande finns, visserligen förfärligt inlindat, ett anammande av tankegångarna i moderata samlingspartiets motion, där man manar utskotten till försiktighet med tanke på den konjunkturfas vi troligtvis har om ett eller ett och ett halvt år. Man varnar för att den Strängska finansplanen är för optimistisk när det gäller utgiftssidan. På det sättet skaffar man sig ett alibi för att om ett och ett halvt år som vanligt gå fram och säga: Kommer ni ihåg vad vi sade, vi manade redan då till försiktighet. Samma dag som man diskuterar en reservation med detta innehåll talar man här helt frejdigt om att genomföra kraftiga subventioner av livsmedlen eller ta bort moms på livsmedlen, utan att för ett ögonblick ange var dessa pengar skall hämtas. Det är ett dubbelspel som verkligen inte är särskilt snyggt.

Det dubbelspelet kommer igen även på andra områden, och jag skall säga något om konsekvenserna som vi nu tar ut av vad vi tidigare varit överens om. Under valrörelserna 1968 och 1970 spelade jämlikhetstanken en stor roll i alla partiers propaganda – det skall i rimlighetens namn sägas att även där var moderaterna moderata. Men alla var överens om att det ganska snabbt behöver vidtas åtgärder för att åstadkomma ett större mått av ekonomisk jämlikhet. När jag lyssnade till herr Helén i dag, fann jag att man nog kan sammanfatta vad han sade på den här punkten ungefär så, att visst skall de lågavlönade ha det bättre, men det får inte ske på andras bekostnad. Är det någon som tror att vi någorlunda snabbt kan komma fram till en ekonomisk utjämning, om den tesen skall vara vägledande?

Vi satt och förhandlade med de statsanställda mot bakgrunden av ett uttalande av riksdagens löne delegation som såvitt jag vet var enigt, vari klart sades ut, att avtalsuppgörelsen för de statsanställda skulle ha en utpräglad låglöneprofil. Med den koppling vi har mellan statens löner och kommunernas löner fick kommunuppgörelsen samma utpräglade låglöneprofil. Det är ingen som helst tvekan om att detta utspel, som var förankrat i alla riksdagspartier, också kom att påverka den uppgörelse som så småningom kom till stånd på den privata marknaden.

Det var lätt att ge rekommendationer om att de låglönade skulle i första hand tillgodoses med löneyft. Men resultatet av det upplever vi nu. Vi upplever det i form av ofrånkomliga skatteökningar i kommunerna, framför allt landstingskommunerna, där löneposten är den totalt dominerande. Vi upplever det också i form av prisgenomslag på de områden där marginalerna i företagsamheten inte är tillräckliga att ge normala löneyft och ännu mindre de höga lyften för de lågavlönade. Det gäller särskilt uppenbart på livsmedelsområdet – det gäller livsmedelsar-

betarna, de handelsanställda och de som här spelar en mycket stor roll: transportarbetarna. Alla de tre grupperna har fått lönelöft utöver de vanliga, och naturligtvis kommer också som ett brev på posten ett genomslag i form av ökade priser.

Är nu denna prisökning produkten av en felaktig politik av regeringen? Eller är den en produkt av att vi har fått en lönerörelse med en profil sådan som riksdagens lönedelelegation med alla partier involverade har gjort till sin och rekommenderat? Vilka bär ansvaret för de prisökningar som man nu har gnatat så högljutt om i dag? Jo, vi bär det gemensamma ansvaret. Det är ju en produkt av en viljeinriktad politik till de lågavlönades fromma.

Det räcker ju inte så förfärligt långt med det här, därför att resultaten är dess värre inte så märkvärdiga, utan det behövs ytterligare ting. Jag skall inte gå in på hela den problematik som också har funnits med i bilden här i dag. Men det är underligt att man tycks skilja på bidrag och bidrag. Kritiken har i dag nästan uteslutande vänts mot de riktade och behovsprövade bidragen. Det är inte fult att ta emot barnbidrag, och det är inte fult att ta emot ett bidrag på 6 000 à 7 000 kronor, om man har ett barn i skolan. Det är också ett bidrag.

Kritiken har i stället riktats mot de behovsprövade bidragen därför att dessa skapar marginaleffekter. Ja, men det ligger ju i sakens natur. Och jag är rädd för att den kritiken inte gäller marginaleffekterna, utan syftar till att få bort de riktade bidragen. Om man lägger samman er ovilja att ta ansvar för konsekvenserna av en lönepolitik som ni har rekommenderat, er envetna strävan att sänka skatterna för dem som ligger i progressions-skiktet och er envetna kritik mot de riktade bidragen, är det svårt att känna tilltro till att ni menar allvar med ert tal om att åstadkomma jämlikhet.

Herr Helén slutade ett inlägg med att säga att finansministerns ställningstagande i frågan om livsmedelspriserna satte i gång ett skeende som herr Sträng inte kunde överblicka. Jag vill ge en replik på detta och säga till herr Helén och även andra att vi har skapat förväntningar hos miljoner människor genom partiernas gemensamma agerande när det gäller låglönepolitik och ekonomisk utjämning. Även om vi i dag möter en opinion mot prisökningen som är begriplig och som upplevs av många människor som besvärande och plågsam, skall ni vara helt på det klara med att sedan alla partier har gått ut och lovat en ekonomisk utjämning och en aktivitet för ökad jämlikhet, kommer det att uppfattas som ett svek om vi inte lever upp till de löften vi avgivit. Och det blir inte vart och ett av partierna som kommer att dömas utan det blir politikerna, som kommer att dömas. Det blir demokratin som kommer att dömas därför att den inte klarar av att leva upp till de löften som avgivits. Den replik jag ville rikta till herr Helén var att ett svek på den här punkten skapar ett skeende, vars slut man inte kan förutse.

Herr BRUNDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! När nu herr Arne Pettersson i Malmö vill beteckna mig som magister då jag talar om hans och herr Gadds motion, borde detta ha förstärkt hans benägenhet att besvara de frågor jag ställt. Men därav blev

intet.

Herr Löfgren har alldeles rätt i vad han sade, herr Pettersson, men det är en väsentlig skillnad mellan å ena sidan att enskilda företag i en sviktande konjunktur så länge de orkar försöker bygga upp sina lager på grund av bedömningen att produkterna i fråga kommer att klara sig över den tid de behöver ligga lagrade innan de kan föras ut på marknaden och å andra sidan att en statlig inköpspool skulle köpa upp varorna och därefter föra ut dem. Observera att det därvid för mig inte är väsentligt om en statlig organisation gör det eller om ägarförhållandet till en sådan organisation är ett annat. Det är funktionen, som jag här bedömer som minst sagt diskutabel, även om det system som herrar Pettersson och Gadd varit inne på i princip är intressant och teoretiskt tänkbart. Men när nu denna fråga är utredd och utredningen pekar på en rad svårigheter och då man återigen begär en utredning i samma fråga, hade det varit rimligt att man motiverat ett sådant krav med att på något sätt diskutera de svårigheter som den tidigare utredningen pekat på. Men det har man inte gjort och heller inte velat göra i svar till mig nu.

Låt mig bara peka på två saker, herr Pettersson i Malmö. Den första är, att man år 1944 talade om den risk som ligger i kontinuerliga tekniska förändringar som många varor är utsatta för. De förändringarna är mycket snabbare nu, svårigheten är mera markerad än år 1944. Den andra saken är att marknadsföringen är väsentligt mer komplicerad i dag jämfört med år 1944. Även de frågorna borde rimligen ha kunnat diskuteras av motionärer eller utskottsmajoritet, men vi har helt enkelt inte fått något nytt motiv för att bifalla den motion som herr Arne Pettersson i Malmö och herr Gadd har väckt.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Om jag hade 3 eller 4 miljarder kronor, herr Arne Pettersson i Malmö, skulle jag inte tveka att satsa dessa pengar just på att slopa momsen på mat med tanke på vad maten betyder för hälsotillståndet. Vi vet också hur stora våra sjukvårdskostnader är i dag, och de torde inte bli mindre om vi fortsätter så som vi nu gör.

Man har i debatten talat om det plötsliga intresset för höjningen av livsmedelspriserna. För mig är inte det något plötsligt intresse. Det är mer än ett år sedan skolmåltidspersonalen i Stockholm gjorde en hemställan till regeringen att slopa moms på maten, eftersom man märkte att kommunerna inte höjde anslagen i samma takt som priserna höjdes på livsmedel. Det innebär att man får en sämre kvalitet på skolmåltiderna tillsammans med att familjerna tvingas sänka sin matstandard. I stället borde man göra tvärtom, dvs. satsa ännu mera på skolmåltiderna som skall vara ett komplement till hemmens mathållning.

Man har sagt att det behövs en starkare tillväxt av produktionen, men det behövs också en annan styrning av produktionen. Jag tror att vi har dragit för höga växlar på det som många kallar välfärd och som man tycks tro består i att det finns många "prylar" att köpa – prylar som säljs genom mördande reklam, som det står i en visa. Det finns många saker som vi inte ens vet hur vi skall använda. Det gäller tyvärr också på livsmedelsområdet, där man gör ansträngningar att förstöra våra råvaror.

Vi behöver bara tänka på potatisen som man gör chips och pommes frites av till ett potatispris på 60 kronor per kilo. Nu kan man göra den invändningen att kunderna själva avgör om de skall köpa dessa varor. Men det är inte riktigt. Samma sak gäller matfettet, där KF har satsat flera miljoner kronor på att försöka få fram något sätt att binda vatten. Jag tycker att vi borde satsa pengarna på något annat, och jag tvekar inte att satsa miljarderna på att ta bort momsens på mat.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Arne Pettersson i Malmö anklagar oss inom mittenpartierna för att vi inte riktigt ger uttryck för vad vi vill. Vi säger både det ena och det andra, påstår herr Pettersson.

Jag skall passa på att referera litet grand av vad man säger från majoritetens sida. Jag finner det fullt förstäligt att ni denna gång är betydligt försiktigare med hänsyn till de misstag ni tidigare har gjort genom att ni har intagit litet för bestämda ståndpunkter, vilka senare visat sig vara alldeles felaktiga. På ett ställe i utskottsbetänkandet står det: "Under dessa omständigheter är det knappast ägnat att förvåna att konjunkturperspektivet på längre sikt fortfarande betecknas som ovisst av många bedömare." Det är ju en sådan där allmän fras som kan användas på både det ena och det andra sättet i fortsättningen. Vidare säger utskottet: "Med hänsyn till den övervägande sannolikhet som finns för ett konjunkturuppsving under nästa budgetår anser utskottet den restriktivitet som präglat regeringens budgetarbete vara berättigad. Samtidigt vill utskottet understryka vikten av att upprätthålla en hög ekonomisk-politisk beredskap, motiverad av den trots allt betydande ovisshet som vidhäftar konjunkturbedömningen. — Skulle konjunkturuppsvinget dröja kan ytterligare expansiva åtgärder bli nödvändiga. Skulle å andra sidan en internationell högkonjunktur av stor styrka och genomslagskraft växa fram, kan det bli nödvändigt att under nästa budgetår öka restriktiviteten i finanspolitiken."

Ni talar denna gång — med all säkerhet litet visare av erfarenheten — på ett något mera obestämt sätt. Då skall ni väl inte anklaga oss, om vi på motsvarande sätt har gjort liknande bedömningar.

Herr Arne Pettersson har tagit upp yttranden av herr Helén. Jag finner att herr Helén inte är närvarande i kammaren, och jag vill bara kortfattat säga att herr Pettersson med all säkerhet — i varje fall att döma av det referat som han givit — missförstått en hel del. Jag vill rekommendera herr Pettersson att läsa vad herr Helén har sagt. Då blir nog intrycket väsentligt klarare.

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Brundin vill jag bara säga att det finns ingen skillnad mellan det som herr Löfgren talar om när det gäller lagerhållning och det jag talar om. Men alla företag har inte den likviditet och den ekonomiska styrka att de kan lagra. För sådana mindre starka företag vore det en utomordentlig tillgång att ha centralinköp eller en uppköps-pool av den här typen. Att utredningen gjordes för 25 år sedan tycker jag inte på något sätt är avgörande för hur man skall bedöma handläggandet

av en sådan här sak 25 år senare, när allt är så annorlunda mot då. Jag tycker det är väl värt att pröva det här.

Till fru Nordlander vill jag bara säga att jag för den framtida debatten ute med tacksamhet konstaterar att om fru Nordlander hade 3 å 4 miljarder kronor, skulle hon i första hand använda de pengarna till att slopa momsens på livsmedel. Jag skulle inte använda dem på det sättet. Jag skulle använda dem till att öka köpkraften hos dem som i dag har svårigheter att klara de höga priserna på livsmedlen. Jag skulle inte använda dem till att sänka livsmedelspriserna för dem som har god råd att betala de faktiska priserna.

Herr Löfgren rekommenderade mig att i klarhetens intresse läsa vad herr Helén sagt. Det är möjligt att det klarnar då; det var helt obegripligt när han stod här framme och talade. Därför drog jag en slutsats av det hela.

Jag talade inte alls, herr Löfgren, om konjunkturutsikterna annat än som en inledning. Det jag tog fram i fråga om dubbelspelet och det dubbla tänkandet var två konkreta frågor. Den ena avsåg ert uppträdande i debatten i dag, där ni visar både försiktighet och samtidigt beredvillighet att satsa miljarder, som ni inte vet var ni skall hämta, på att förbilliga matpriserna. Den andra avsåg er dubbelattityd när det gäller att åstadkomma en inkomsttjämnning, där ni dels rekommenderar en avtalsrörelse med låglöneprofil, dels springer ifrån konsekvenserna och skyller på regeringen, när det blir de självfallet därav följande skattechöjningarna och prisökningarna.

Herr BRUNDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste till herr Arne Pettersson i Malmö säga att det är en ganska stor skillnad mellan å ena sidan att enskilda företagare gör den bedömningen att man kan ta en ekonomisk risk genom att bygga upp sitt lager, å andra sidan att en generaldirektör med en stor stab inom en statlig inköpspool i Stockholm gör samma bedömning. Det är en fråga om var man lägger det ekonomiska ansvaret. Att ha ett decentraliserat system, där de enskilda företagen kan ta ställning till om de skall genomföra en lageruppbyggnad, är något helt annat än att låta ett mer eller mindre byråkratiskt statligt verk sköta detta.

Vidare är det inte alls för mig avgörande att denna utredning gjordes inte för 25 men för 28 år sedan utan det förhållandet att de svårigheter som utredningen pekar på har förstärkts. Detta gör att det skulle finnas särskild anledning för motionärerna att redovisa, om de som grund för sitt yrkande har några nya metoder för att övervinna svårigheterna. Den frågan har jag nu ställt ett par gånger, och jag tycker att det är svagt att man inte kan besvara den.

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag begriper inte varför man hela tiden skall utmåla all statlig verksamhet på det sätt som herr Brundin gjorde nyss när han talade om byråkrati och generaldirektörer. Vi har mycket duktiga generaldirektörer i vårt land. Vi har en välutvecklade och utomordentligt välskött verksapparat. Jag förstår inte varför man inte vid bedömningen

av vilka varor som skall lagras och sedan utförsäljas inte skall kunna få till stånd ett samråd av samma typ som förekommer på nästan varje område i vårt samhälle. Det behöver inte vara en enligt moderatdoktrinen obegåvad generaldirektör som gör misstag, utan det kan ju vara en företagare av den typ som jag beskrev nyss, dvs. en sådan som inte ser konjunktursvängningar bakom knuten. Om de tillsammans med annat förnuftigt folk fick lägga upp verksamheten för en pool av ifrågavarande slag, tror jag att en sådan skulle kunna bli ett mycket verksamt bidrag till konjunkturpolitiken.

Det fanns vidare invändningar att göra i detta sammanhang. All right, det finns sådana. Jag har emellertid läst några av herr Brundins motioner genom åren, och de allra flesta har slutat med ett förslag om att en utredning skall få se på frågan. Vi är inte duktigare, och vi har inte heller större ambitioner. Vi har inte fått vår idé från den Kockska utredningen. Hur underligt det än låter, har vi faktiskt själva kommit på detta förslag. Det är ett försök från vårt håll att väcka en tanke och att få fantasin i rörelse. Och den fanns i den ena halvan av utskottet. I den andra saknades den som vanligt.

Herr FÄGELSBO (c):

Herr talman! Den senaste avtalsrörelsen medförde betydande löneökningar. Frågan är om vi generellt sett någonsin haft någon motsvarighet till dessa. Avsikten har ju varit att de största löneökningarna skulle gå till låginkomsttagarna, och detta var också helt riktigt. Men hur har det nu gått? Utropar de anställda och i synnerhet låginkomsttagarna nu: "Strålände tider, härliga tider"? Ja, inte har jag hört det, och jag tror inte heller att någon annan har gjort det. Vad har nämligen dessa lönellyft nu fört med sig? Jo, de har fört med sig, som det har sagts här i dag, höjda marginalskatter, i vissa fall förlust av sociala bidrag och slutligen det som kanske känns mest, nämligen ökade kostnader och högre priser på allting, inte minst matvaror.

De höjda lönerna och den kortare arbetstiden är ju inga skänker från ovan, utan dessa förbättringar slår obönhörligen igenom i prisökningar, vilket herr Arne Pettersson i Malmö också var inne på för en liten stund sedan. Den som har fått lönellyft kommer många gånger snart underfund med att det i realiteten inte blev mycket över. Det har också sagts här i dag att i vissa fall har det blivit motsatsen till löneförhöjning. I stället har det skett en påspädning av inflationen. Allt har blivit dyrare, såväl varor som tjänster. Vi har haft en saxning: löneökningar och prisökningar har avlöst varandra.

Detta försvagar givetvis vår konkurrenskraft gentemot utlandet – i och för sig en mycket allvarlig sak – om man inte i andra länder i det fallet handlar precis som vi har gjort. Ett oroande stort antal företag i vårt land får heller inte debet och kredit att gå ihop. Än mindre ger företagen vinst. En del av statens egna företag är talande exempel på detta. Arbetsstryggheten minskar naturligtvis i sådana företag. De höga arbetslöshetssiffrorna, konkursernas antal och företagsnedläggelserna talar sitt tydliga språk härvidlag: någonting är sjukt i vår ekonomi. Boven i det dramat är den fortgående inflationen, och det gäller att försöka

bromsa den. Min uppfattning är att vi alla förlorar på inflationen.

Skall då lönerna vara konstanta? Nej, det menar jag naturligtvis inte. I den mån vi har reella produktionsökningar skall de också komma dem till godo som har gjort arbetsinsatserna. Men om vi beviljar oss lönelöft som är större än produktionsökningen, späder vi samtidigt på inflationen.

Det har talats om matpriser här i dag, och man demonstrerar i Stockholm och på andra håll i vårt land mot de höga livsmedelspriserna. Och vad beror de nu på? Det har delvis också redovisats här i dag. De beror i stor utsträckning på utlösningen av ett index i jordbruksavtalet. Detta beror i sin tur på portohöjning, höjning av teleavgifter, fördyrade transporter m. m.

Vi inom jordbruket känner oss faktiskt inte träffade av demonstrationerna, och det har ju också sagts att de inte är riktade mot bönderna. De höga livsmedelspriserna liksom kostnadsutvecklingen i övrigt beror på att vi inte kunnat eller inte haft politiskt mod att tygla inflationen. Jag har hört flera personer säga att det inte är lönehöjningar man vill ha – jag såg det också i en tidning i dag – utan man vill ha ett fastare penningvärde så att människorna kan bedöma vad deras pengar är värda och därmed bedöma sin ekonomiska situation. Demonstrationerna borde sättas in, tycker jag, mot orsaken till de företeelser som många känner besvär av i vårt land i dag. Mot fortsatt inflation tycker jag att hela svenska folket borde ställa upp i samma demonstrationståg. Vi har alltså en instabilitet i vår ekonomi. Från centerpartiets och folkpartiets sida har vi framlagt en motion som behandlas i detta utskottsbetänkande. Det är motionen 1972:813 som avser åtgärder för att få en stabilare ekonomi. Man föreslår där tillsättande av ett ekonomisk-socialt råd och anordnandet av en stabiliseringspolitisk konferens. Förslag härom har även framförts tidigare, men våra förslag avvisas nu av den socialdemokratiska majoriteten i finansutskottet.

Vi har i alla fall fört fram saken i vår reservation, och jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till finansutskottets betänkande nr 1.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Jag skall bara så kortfattat som möjligt besvara med några udda synpunkter. I utskottsbetänkandet återger man en del av propositionen och säger att det i fråga om sysselsättningspolitiken understryks att den arbetstidsförkortning som genomförs under innevarande år är av stor betydelse för den fortsatta sysselsättningsutvecklingen och bör leda till en påtagligt ökad efterfrågan på arbetskraft inom byggnadsverksamheten, den offentliga sektorn och det privata tjänsteområdet.

Är det nu alldeles säkert, vad som säges här? Är det över huvud taget sant? Byggnadssektorn kan jag inte uttala mig om, men man kan fråga: Hur förhåller det sig på den offentliga sektorn?

I fjol behandlade vi ett stort och personalkrävande område under justitietiteln, och i den reservation som var fogad till utskottsbetänkandet när det gällde ökning av polispersonalen i vårt land konstaterade man att den personalökning majoriteten ville gå med på inte ens svarade mot

det tillskott av arbetskraft som behövdes för att man skulle balansera arbetstidsförkortningen. Det var alltså ett område där man inte levde upp till den målsättning om vilken statsverkspropositionen talar.

Går vi till annan offentlig verksamhet som har mycket personal av det slag som berörs av arbetstidsförkortningen kan man också konstatera, att man inte har kunnat, inte velat, kanske framför allt av ekonomiska skäl, kompensera arbetstidsförkortningen med ytterligare arbetskraft.

Jag skall inte kritisera att man varit försiktig, att man i stället söker sig fram genom rationaliseringsåtgärder. Det framstår för oss alla som en klok och riktig politik. Jag skall däremot konstatera att det är något av en falsk förgyllning av den framtida arbetsmarknadssituationen, när man som nu skett återoppar sig på arbetstidsförkortningen för att ge en ljusare bild av läget.

I anslutning till detta skulle jag ur den reservation som hör till detta betänkande vilja plocka fram en enda mening. Det konstateras i reservationen, när man först redogjort för det aktuella arbetsmarknads-läget, att även antalet yngre arbetslösa är påfallande stort.

Om man håller sig till ålderskategorierna 16–24 år kan man nog räkna säga att det i dag finns cirka 22 000 ungdomar som är arbetslösa. Dessutom finns det ytterligare en viss icke registrerad del av ungdomarna som inte är arbetslösa i vanlig bemärkelse men som – såsom jag tidigare många gånger sagt – håller sig kvar vid de högre utbildningsanstalterna och över huvud taget inte kommer med i statistiken. Låt oss inte överdriva siffrorna utan stanna vid att kanske 25 000 i dag skulle vara arbetssökande, om det hade funnits möjligheter att få jobb. Om exakt två månader träder 50 000 värnpliktiga ut på arbetsmarknaden. Man har anledning att räkna med att på de allra flesta förbanden omkring hälften inte vet vad man skall sysselsätta sig med efter uttryckningen. Jag vill inte påstå att alla dessa kommer att vara arbetslösa – många kommer t. ex. att ägna sig åt studier. Men ett ganska stort antal kommer att läggas till de ungefär 25 000 ungdomsarbetslösa som vi nu har. Situationen blir då mycket besvärande.

Jag har en känsla av att man skulle kunna göra litet mer för denna grupp under de två månader som är kvar tills de rycker ut, så att de slipper osäkerheten för en eventuell arbetslöshet. Jag har haft tillfälle att på nära håll iaktta hur man på ett regemente, A 3 i Kristianstad, kunnat bringa ned de "osäkra" till ungefär 20 procent tack vare att regementsledningen verkligen varit inställd på personavård. Jag tycker att de ansvariga myndigheterna borde kunna se till att det händer någonting även för de andra under dessa återstående båda månader. Att minska osäkerhetskänslan hos de värnpliktiga skulle ha stor betydelse för den framtidstro om vilken många har talat här tidigare i dag.

I sitt anförande talade fru Nordlander om höginkomsttagarna, som har färskrökt lax och kaviar som husmanskost, och hon målade upp en bild av hur höginkomsttagarna lever. Kommunisterna upphör aldrig att förvåna mig med sin argumentationsteknik. Jag kan inte tänka mig att varken fru Nordlander själv eller någon annan människa tror att något sådant förekommer. Jag känner mig visserligen inte utpekad, och jag kan inte tänka mig att någon annan heller känner sig utpekad genom sådana

osanna argument. Men de bidrar till att skapa helt onödiga missförstånd i samhället och en ovilja människor emellan som jag tycker att man skulle kunna undvika i seriösa debatter. Visst har jag läst om att det finns något som kallas gåslever- och kaviarproletariat. Jag har dock aldrig träffat någon som hör hemma där – det kanske beror på att de människorna lär stå närmare fru Nordlanders politiska uppfattning än min.

Herr NISSER (m):

Herr talman! Så här i debattens måhända sista skälvande minut bör blott – bl. a. på grund av en mängd telefonsamtal – framhållas att diskussionen om hur man skall kunna sänka livsmedelspriserna till båtnad för framför allt barnfamiljer och låginkomsttagare icke syftar till att ge något slags subvention åt jordbrukarkåren utan fastmer åt konsumenterna. Jordbrukarkåren vill inte ha någon subvention, den vill blott ha hederligt och skäligt betalt för sina produkter – dvs. skälig lön för sitt arbete. Att sedan jordbrukarkåren inte har något emot att livsmedlen har ett hyfsat pris "över disk" säger sig självt. Varje yrkeskår är ju intresserad av att de produkter som kåren framställer är begärliga och kan säljas. Jag vill bara, herr talman, i all enkelhet framhålla detta och få det fört till protokollet för undvikande av eventuella missförstånd bland en större allmänhet.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall bara före voteringen lämna en kort röstförklaring på vpk-gruppens vägnar. Under punkten 1, som gäller de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för statsregleringen, föreligger tre förslag till skrivning: ett förslag från utskottet, en reservation av herr Löfgren m. fl. och en motion nr 402. Om vår motion slås ut i den förberedande voteringen, kommer vi att rösta för utskottets förslag. Detta gäller också de övriga punkterna. Vi röstar inte så därför att vi godkänner vad finansutskottets majoritet skrivit; det är vi kritiska mot. Vi röstar här mot en eventuell borgerlig regering – ett trots allt sämre alternativ.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del samt 3:o) motionen nr 402 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Löfgren begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hermansson begärt votering även beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 1 antar reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 402.

Nr 32

Onsdagen den
1 mars 1972

Finansdebatt

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	152
Nej	–	20
Avstår	–	134

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	156
Nej	–	149

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	156
Nej	–	149

177

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 157
Nej — 150

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 157
Nej — 150

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156
Nej - 150

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156
Nej - 147
Avstår - 3

Punkten 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156
Nej - 149

Nr 32

Onsdagen den
1 mars 1972

Finansdebatt

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 156
Nej – 150

Punkten 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 156
Nej – 151

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156
Nej - 151

Nr 32

Onsdagen den
1 mars 1972

Återinförande av
allmän prisreglering

§ 2 Meddelande ang. nästa veckas sammanträden

Herr TALMANNEN yttrade:

Under veckan den 5 - 11 mars anordnas arbetsplena onsdagen den 8 mars kl. 10.00 och torsdagen den 9 mars kl. 11.00. Inget av dessa sammanträden kommer att fortsättas på kvällen. Bordlägningsplena hålles planenligt tisdagen den 7 mars kl. 16.00 och fredagen den 10 mars kl. 15.00.

§ 3 Återinförande av allmän prisreglering

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 6 i anledning av motion om återinförande av allmän prisreglering.

I detta betänkande hade behandlats motionen 1972:96 av herr Hermansson m. fl.(vpk), vari yrkats att riksdagen i skrivelse till regeringen skulle hemställa

1. att lagen om allmän prisreglering skyndsamt åter sattes i kraft med priserna av den 31 december 1971 som stoppriser,
2. att ytterst stor restriktivitet visades vid beviljande av dispenser från denna lag,
3. att existerande lagar och institutioner användes med full effektivitet mot överpriser och smygprishöjningar bl. a. genom kvalitetsförsämringar, samt
4. att regeringen framlade förslag om skärpningar av dessa lagar.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:96.

Reservation hade avgivits av herr Svensson i Malmö (vpk), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:96 hos Kungl. Maj:t hemställde

1. att allmänna prisregleringslagen skyndsamt åter sattes i kraft med priserna den 31 december 1971 som stoppriser,
2. att ytterst stor restriktivitet visades i fråga om dispenser från denna lag,
3. att existerande lagar och institutioner användes med full effektivitet mot överpriser och smygprishöjningar bl. a. genom kvalitetsförsämringar, samt
4. att Kungl. Maj:t framlade förslag om skärpningar av dessa lagar.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Under ganska många timmar har vi då haft en uppvisning, där företrädare för regeringen och den borgerliga oppositionen sinsemellan tävlat om att diskutera vem som bär det största ansvaret för de prishöjningar som förekommit under de senaste åren, speciellt under 1971, och de ytterligare prishöjningar som förväntas komma. Den punkt som nu står på dagordningen är en punkt som inte bara rör en allmän diskussion om allmänt formulerade önskemål om att bekämpa prisstegringarna, önskemål som man inte behöver stå för i praktisk handling, utan den här punkten rör frågan vem som i verkligheten kommer att gå på en linje som innebär omedelbara restriktiva åtgärder gentemot prisstegringstendensen och vem som är beredd att fortsätta att hålla slussarna öppna för ytterligare prisstegringar.

Den till näringsutskottets betänkande nr 6 fogade reservationen av mig pläderar för bifall till motionen 96, en partimotion från vänsterpartiet kommunisterna, som förespråkar återinförande av den allmänna prisregleringen med priserna den 31 december sistförflutna år som bas. Detta är väl i och för sig en illustration till att de enda som kommer med något omedelbart konkret i anslutning till kampen mot prisstegringarna är just vänsterpartiet kommunisterna. I näringsutskottet har socialdemokraterna och den borgerliga oppositionen varit helt och hållet ense om att åtgärder av det här slaget inte skall genomföras. Inte minst anmärkningsvärt är väl att socialdemokraterna har förenat sig om denna ståndpunkt, de som för litet mer än ett år sedan genomdrev ett prisstopp, låt vara att det var ofullständigt. De har nu i samband med årsskiftet intagit ståndpunkten att denna prisreglering bör avskaffas och att man ånyo skall öppna vägarna för ytterligare betungande prishöjningar speciellt på livsmedel och andra nödvändighetsvaror.

De borgerliga har under långa timmar utförligt klagat över regeringens ovilja och oförmåga att gripa in aktivt gentemot prisstegringarna. Men inte heller de borgerliga visade sig – när det kom till kritan – beredda att stödja några som helst omedelbara praktiska åtgärder för att få bukt med detta akuta problem som vållar allt skarpare protester ute bland folk.

Det är väl känt att den ekonomiska utvecklingen under de senaste åren kännetecknats av ett dubbelt tryck mot den stora massan lönearbetande, ett tryck bestående dels av en växande arbetslöshet – växande sysselsättningsvårigheter över huvud – dels ett tryck bestående av ständigt fortskridande prishöjningar, prishöjningar som varit speciellt starka när det gäller levnadskostnader av den typ som spelar en mycket stor roll för genomsnittslöntagarna och de lågavlönade.

Vi hade under 1968 en stegring av konsumentpriserna – enligt det material som lagts fram i de senaste årens finansplaner – på 2,2 procent. År 1969 var det en stegring av motsvarande priser med 4,6 procent. År 1970 var det en stegring med jämnt 7 procent och år 1971 en stegring med 7,7 procent. Om man räknar på förra årets siffror i finansplanen visar det sig också att den lönestegring som avtalsenligt skedde år 1970 mot bakgrunden av prishöjningarna faktiskt var otillräcklig för att försvara ens den bestående standarden för de lönearbetande. De

lönearbetande tog dock saken i egna händer genom sina speciella aktioner – så att säga utanför den reguljära avtalsrörelsen – och framtvingade en ytterligare lönestegring som alltså kompenserade dem för levnadskostnadsstegringarna.

Ser man på siffrorna i detta års finansplan visar det sig också att livsmedelspriserna under 1971 faktiskt ökade mera än vad lönerna gjorde. Det betyder alltså att livsmedelsposten under fjolåret hade en tendens att ta en ökande andel av genomsnittslöntagarens inkomster. Med anledning av vad som sagts tidigare under finansdebatten kan det vara anledning att till detta pinsamma faktum lägga att det hjälper inte den lågavlönade, det hjälper inte genomsnittslöntagaren eller den ensamstående modern ute i Skärholmen att en eller annan byråsekreterare i något verk har haft bättre råd under år 1971 att resa till Ceylon i stället för att resa till Spanien. Påpekanden beträffande denna typ av konsumtion som finansministern gjorde tidigare i dag bevisar över huvud taget ingenting om hur genomsnittslöntagaren eller den lågavlönade har det i detta land och vilket tryck den kategorin har utsatts för genom prishöjningarna på förnödenheter.

Livsmedelspriserna steg under 1970 enligt uppgifter i årets finansplan med 7,2 procent. De steg 1971 med 11,7 procent. En annan viktig post – kläder och skor – ökade med 3,4 procent år 1970. Under fjolåret ökade priserna här med inte mindre än 9,5 procent. Den allmänna höjning som enligt finansplanen väntas för 1972 är prognostiserad till 4,1 procent. Som påpekats i motionen 96 från vänsterpartiet kommunisterna är detta att beteckna som en sällsynt optimistisk bedömning av en prisstegringsvåg som nu är i full gång och som man bara har sett början av under detta års två första månader. Livsmedelspriserna stegrades enligt de officiella siffrorna från statens pris- och kartellnämnd enbart under januari månad med 2,5 procent, vilket motsvarar 1 procent på den allmänna konsumtionsprisnivån. Under årets första tolfteedel är alltså en fjärdedel av den i finansplanen väntade prishöjningen redan uppfylld. De flesta varor drabbades av den här prishöjningen i början av 1972. Bland de varukategorier som drabbades var bröd, kött, matfett, konserver och socker. Nya höjningar har delvis redan inträffat under februari och andra är aviserade till mars månad.

Man noterar i marginalen att nu också spädbarnen får vara med och vara lojala mot fabrikanterna och deras krav på ökade profiler. I förra veckan steg priset på modersmjölksersättning med 41 öre för ett standardpaket, eller 7 procent. Ingen kategori, hur liten den än är, slipper undan.

Nya prishöjningar har aviserats till den 1 juli och man förväntar också att den allmänna hyresnivån skall gå upp under året.

Protesterna mot denna utveckling har, som bekant, nu tagit en skarpare form än tidigare. Och vad får de protesterande för svar? Jag skall lämna de svar åsido som rör sig på nivån att de rekommenderar de lågavlönade att äta blodpudding i stället för andra, högvärdigare livsmedel. Även om den typen av rekommendationer har kommit ganska långt uppifrån i den politiska byråkratin tror jag att det är barmhärtigast att i det här sammanhanget förbigå den med tystnad. Men det finns en

Onsdagen den
1 mars 1972

*Återinförande av
allmän prisreglering*

del andra, mer seriösa förklaringar och seriöst menade svar till de protesterande om orsakerna till prishöjningarna. Också på den punkten finner man en rätt betydande överensstämmelse mellan borgerliga talesmän och talesmän för regeringen. De är angelägnast att betona att prishöjningarna är en följd av lönestegringarna – och det är speciellt från socialdemokratiskt håll som man betonar att prishöjningarna är en följd av den s. k. låglönesatsningen. Det är en sorts solidaritetsakt som alla måste vara med om för att kompensera de kostnader som har blivit följden av de lågavlönades ökade löner under året och under den avtalsperiod som kommer att löpa även under det kommande året.

Företagen och fabrikanterna är naturligtvis också mycket angelägna om att betona, när de rapporterar till statens pris- och kartellnämnd, att orsakerna till att de nödgats höja priserna – de "nödgas" ju alltid höja alla priser – är just att lönekontot har visat en kraftig stegring. Det är en gammal visa, och en ganska försållig form av argumentering, att lönestegringar alltid måste resultera i prisstegringar; det finns t. o. m. de som är så demagogiska att de påstår att en lönestegring med en viss procent alltid måste resultera i ungefär motsvarande prishöjningsprocent.

Det är inte bara herrar Feldt och Palme som bjuder en argumentation av denna typ; den argumentationen känner man igen också från general de Gaulles stora TV-framträdande efter strejkvågen i Frankrike 1968, där han i skarpa ordalag angrep den franska arbetarklassen, de franska lönearbetarna, för deras kamp och aktioner och betonade att en motsvarande prisstegringsvåg självfallet måste följa på utfallet av lönekampen.

Det märkliga med hela denna typ av resonemang är att den – såsom påpekats här i dag – bortser från att det finns kapitalister. Det är som om kapitalisterna inte existerade. Om de händelsevis existerar bär de givetvis inte alls någon skuld till att utvecklingen har varit sådan som den varit utan skulden därtill ligger framför allt hos de ökande lönekostnaderna – eventuellt passar man på att skylla en del av olyckan på jordbrukarna. Kapitalisterna bär ingen skuld; de bara kompenserar sig för kostnadsökningar som är vållade av andra.

Men låt oss med utgångspunkt från det material och de siffror som är tillgängliga i finansplanen se hur det i verkligheten förefaller att förhålla sig med den saken.

Om vi först ser på året 1970 – jag skall av praktiska skäl och av tidsskäl bara gå två år tillbaka i tiden – finner vi att det i tidsplanen redovisades en ökning av den samlade lönesumman med 11,5 procent. Med reduktion för det ökade antalet arbetstimmar skulle det betyda att lönekostnaden per timme skulle ha stegrats med 9,5 procent. Om man sedan med ledning av hur stor andel den totala lönesumman utgör av den samlade bruttonationalprodukten räknar ut hur stort kostnadstryck, räknat i procent av bruttonationalprodukten, som denna lönestegring skulle ha medfört under i övrigt lika omständigheter, finner man att den borde ha medfört en prishöjning på maximalt 4,3 procent. Men det var under förutsättning att den produktivitetsförbättring, som inträffat under det året, i sin helhet skulle ha tagits om hand av kapitalisterna. Om man i stället räknar med att produktivitetsförbättringen för 1970 på 3

procent skulle ha använts för att höja lönerna – då får vi alltså 4,4, 4,3 minus 3 procents produktivitetsökning; i industrin var produktivitetsförbättringen ännu större – får vi för hela näringslivet det resultatet att för att kapitalet skulle kunna kompensera sig till fullo för lönestegringarna, utan att avstå från ett enda öres reduktion av sina egna vinster, skulle det ha behövts en höjning av den allmänna prisnivån på endast 1,3 procent. Den faktiska lönehöjningen det året var emellertid inte mindre än 7 procent. Det säger sig självt att slutsatsen av detta måste bli att kapitalet har fått en överkompensation, en överprofit, som har rakats hem till följd av denna starka prisstegring, motsvarande 5,7 procent av det årets bruttonationalprodukt eller drygt 11 miljarder kronor, som alltså kapitalisterna har tillskansat sig i överkompensation.

Om vi nu ser på året 1971, finner vi där en likartad bild men andra proportioner. Vi hade en lönestegring per arbetstimme på 9,7 procent. Efter reduktion i förhållande till lönesummans andel av bruttonationalprodukten får vi en stegring av lönekostnaden på 4,4 procent – nästan exakt lika mycket som året före. Produktivitetsförbättringen var sämre 1971 än 1970: den var 1,8 procent totalt, men för industrin var den något bättre än 1970, nämligen 5,2 procent mot tidigare 5 procent.

För att kunna till fullo kompensera sig för lönekostnadsstegringarna hade näringslivet i dess helhet behövt en prishöjning på 2,6 procent. Den verkliga prishöjningen under året var 7,7 procent, men då skall däri naturligtvis inräknas de 3,2 procent som finansplanen anger som en effekt av mervärdeskattens stegring. Vi kommer alltså fram till att det trots prisstoppet under år 1971 har varit möjligt för kapitalet att få en överkompensation, i förhållande till vad man faktiskt behövde för att täcka sina ökade lönekostnader, på nära 2 procent, räknat på bruttonationalprodukten, eller drygt 4 miljarder kronor.

Summa under 1970 och 1971: en överkompensation genom prishöjningar för kapitalet på löntagarnas bekostnad med drygt 15,5 miljarder kronor.

Men det är faktiskt inte slut heller med detta. Först och främst kan det noteras att denna överkompensation var speciellt stark – och den måste ha varit speciellt stark, om finansplanens siffror är riktiga – just i industrin, eftersom i industrin produktivitetsförbättringen var betydligt större än vad den var för hela näringslivet. Om man räknar på finansplanens siffror, finner man nämligen att de lönehöjningar som genomdrevs under åren 1970 och 1971 var så måttfulla att industrin inte hade behövt höja sina priser ett dugg utan kunde ha bestritt dessa ökade lönekostnader och därtill sänkt sina priser med mellan en halv och en procent – 0,7 respektive 0,8 procent för åren 1970 och 1971 – och detta utan att avstå ett öre i minskad vinst i förhållande till tidigare.

Men inte nog med detta! Därtill kommer att man måste räkna med att i det underlag som finansplanen bygger på finns vissa moment som med all säkerhet underskattar överkompensationens storlek. Det prisindex som används i sådana här sammanhang har när det gäller bostadskostnadsposten en mycket säregen konstruktion med en väldig överbetoning av den faktor som utgår ifrån kostnaderna för egna hem. Så fort det blir en aldrig så liten räntesänkning räknar man med att den kostnadsposten

skall minska. Man tänker inte på att det samtidigt kan förekomma hyreshöjningar i flerfamiljshusen, något som vi alla vet faktiskt har skett. Till följd av denna faktor och vissa andra felkonstruktioner som har med bostadsposten att göra och dess tyngd i totalalkylen har man under-skattat den totala höjningen av levnadskostnaderna i landet. Alltså måste överkompensationen som jag tidigare har talat om ha varit större än vad jag nyss angav; hur mycket större går det inte att räkna ut med ledning av det material som står till buds.

Det finns också en annan faktor som kommer in i sammanhanget, nämligen att utrikeshandelsbetalningarna undergick en del intressanta förskjutningar under åren 1970 och 1971; bl. a. fick man en högst betydlig förbättring av exportläget och exportinkomsterna. Denna förbättring måste ha tagit sig det uttrycket att den gynnade näringslivet i förhållande till tidigare och att man alltså har ytterligare en för det privata näringslivet gynnsam post att räkna med i den här kalkylen, som har kunnat hjälpa företagen att kompensera sig för de ökade kostnader som de säger sig ha haft.

Vi har dessutom haft en räntesänkning i flera etapper, inte så överväldigande stor men inte helt betydelslös, som ju också rimligtvis måste ha medfört en minskning av vissa kostnadsposter för företagen och alltså ytterligare givit dem en viss summa i händerna utöver den överkompensation de fått.

Det framgick av 1971 års finansplan, bilaga 1, s. 4, att det hade skett en högst betydande investering i lagerhållning under år 1970. Det var ett förhållande som gav anledning till åtskillig diskussion i förra årets finansdebatt, såvitt jag kan minnas, och ingen bestred att så var förhållandet. Det passar ganska väl in i den kalkyl som jag tidigare har presenterat, nämligen att ökade inkomster för näringslivet, en överkompensation i form av ökade prishöjningar, använts för att bl. a. göra dessa ökade lagerinköp. Nu visar det sig att dessa lager har sjunkit betydligt under 1971. Man har tydligen realiserat under 1971 eller fört ut på marknaden en hel del av vad man lagrade upp under år 1970. Det måste ha varit ganska fördelaktigt för näringslivet i stort. Om man har köpt något till en tidigare lägre prisnivå och sedan efter någon tid kan föra ut det till en högre prisnivå, måste man göra en liten, kanske ganska avsevärd extra profit som ytterligare måste ha varit en hjälp.

Därtill kommer, som vi alla vet, att det finns en fortskridande tendens till värdestegring på fast egendom. De som äger mycket mark och stora fastigheter i fördelaktiga lägen har naturligtvis hela tiden en automatisk fördel av den spekulationsprocess som pågår på det området.

Men man skall samtidigt vara mycket noga med att poängtera, att den betydande överkompensation som har skett i form av, som man kan beteckna det, klart oskäliga prishöjningar i förhållande till kompensationsbehovet, ingalunda är jämnt fördelad. Det är ingen som har en realistisk bild av det här skeendet som på något sätt förnekar att det samtidigt finns sektorer och företag inom näringslivet, som har en utomordentligt bekymmersam situation ur lönsamhetssynpunkt. Det är nämligen sannolikt en oerhört ogynnsam och sned fördelning av den här överkompensationen och de ökade profiterna.

Samtidigt med den här allmänekonomiska utvecklingen försiggår ju också, som vi väl känner till, en strukturell utveckling, som i stort sett innebär att det stora kapitalet äter ut det lilla kapitalet men också att olika branscher inom industrin och olika sektorer inom näringslivet över huvud har ganska skiftande förhållanden och naturligtvis också i skiftande grad har kunnat tillgodogöra sig denna överkompensation. Det finns branscher och företagstyper som inte alls har kunnat tillgodogöra sig någon överkompensation. Det är utan tvivel så. Det finns de som har gjort direkta förluster. Men desto mera måste de som har befunnit sig i det motsatta läget ha kunnat tillgodogöra sig överkompensation.

Uppenbart är exempelvis att industrin måste ha fått en större del av denna överkompensation än genomsnittet av näringslivet och att den större industrin också har fått förhållandevis större fördelar. Likaså har uppenbarligen exportindustrin fått större fördelar än industrin i genomsnitt.

Men med denna reservation och med reservation för att jag av praktiska och tidsmässiga skäl måste betrakta näringslivet som en helhet – med all respekt för de variationer i fråga om lönsamhet och olika förhållanden som kan förekomma inom hela näringslivet – är det dock helt klart att det inte är lönestegringarna som är boven i det här dramat. De lönestegringar som har förekommit under de senaste åren har nämligen utan vidare, om man ser på näringslivet i dess helhet, kunnat betalas utan någon större eller nämnvärd priskompensation. – Herr Björk i Göteborg visar upp sin klocka här. Jag vet inte vad han menar med det. Såvitt jag vet gäller ingen begränsning av taletiden.

Av uppgifter i årets finansplan framgår också att det inte heller kan sägas vara jordbrukarna som är boven i dramat, åtminstone inte någon större bov. Deras priskompensation svarar för en förhållandevis så liten del av den totala priskompensationen att det inte kan göras gällande att det är den verkliga orsaken till prisstegringarna.

Det framgår också av pris- och kartellnämndens rapport om prishöjningarna under 1971, där man för varugrupp efter varugrupp mycket väl kan följa, att det är i fabrikantledet som de stora prishöjningarna har inträffat, medan handelsledet i många fall har fått vidkännas minskade marginaler.

Detta i sin tur ställer i en väldigt intressant dager ett av det påståenden som har framförts i den här diskussionen om priserna, nämligen att bl. a. de lågavlönade inom handeln genom lönerörelsen skulle ha fått en så pass god förbättring av sina förhållanden att detta skulle ha slagit igenom i konsumentpriserna. Det visar sig att så kan det inte gärna förhålla sig. Handeln har på flera varuposter fått minskade marginaler och när den har fått ökade marginaler, så har den ökningen kvantitativt sett bara varit en liten del av vad som har inträffat i fabrikantledet.

Det finns ytterligare en sak som framgår mycket tydligt av en jämförelse mellan 1970 och 1971 och som är orsaken till att jag så utförligt ägnade mig åt en jämförelse mellan de två åren och anförde ett så omfattande siffermaterial. Det är nämligen det förhållandet att, även om man bäge åren kan iakttä en betydande överkompensation för kapitalet – i själva verket en inkomstöverföring från lönearbetet till

Onsdagen den
1 mars 1972

*Återinförande av
allmän prisreglering*

kapitalet, om man så vill uttrycka det – så är det en väldig skillnad mellan det år då prisregleringen rådde och det år då det i stort sett inte fanns någon prisreglering.

Överkompensationen under 1971 är bara en bråkdel av vad den var 1970. Det visar två ting. För det första är det administrativt, tekniskt och organisatoriskt inte något stort och överväldigande problem att ha en allmän prisreglering. För det andra får en sådan prisreglering – även i den provisoriska form som den fick genom det snabba genomförandet – omedelbara praktiska effekter på prisnivån. Uppenbarligen kommer den att bidra till att bromsa upp prishöjningar och överkompensationer, som annars lätt hade kommit till stånd.

Nu anförs det som argument mot en allmän prisreglering att den ingriper på ett onaturligt sätt i prisbildningsmekanismen. Det sunda när det gäller prisbildning är att ha konkurrens, att ha en fri prissättning som anpassas efter förhållandet mellan tillgång och efterfrågan osv., allt enligt den klassiska liberala ekonomins principer. Näringslivet är här rörande överens med handelsministern, som för övrigt – vill jag minnas – har fått en fras av den typen sig tillskriven i utskottsmajoritetens betänkande.

Men man bortser väl där från att prisbildningsmekanismen inte längre är den fria prisbildning som i stort sett rådde för kanske 40 – 50 år sedan i det kapitalistiska näringslivet. Vi har fått en alltmer monopolistisk eller oligopolistisk prissättning, där det inte alltid finns några sådana där omedelbara relationer mellan kostnader och priser på en viss vara utan där man laborerar med kostnader och priser mellan varor. Man kanske höjer priset på en vara där kostnaden i själva verket har minskat bara för att marknaden är gynnsam, medan man kanske sänker priset på en annan vara utan att det i och för sig legat några kostnadsänkningar bakom.

Det finns alltså en betydande marginal för monopolistiskt godtycke när det gäller prissättningen i dag jämfört med vad det finns i ett liberalt idealsamhälle, där prismekanismen fungerar så att inget enskilt företag är tillräckligt stort för att påverka marknads- och prisförhållanden genom egna subjektiva åtgärder. Vi vet att vi inte har så i det här landet. Det är inte en liberal prisbildningsekonomi utan det är en prisbildningsekonomi som är reglerad till följd av att marknaden kan påverkas och kontrolleras av de enskilda företagens åtgärder. Vi har alltså inte en oreglerad prissättning, utan en reglerad. Vi har den under alla förhållanden. Fråga är bara vem som skall reglera den. Skall kapitalet reglera priserna eller skall även andra grupper få göra sig gällande när det gäller att påverka regleringen av prissystemet?

Herr talman! Jag tror att de som protesterat mot prisstegringarna de senaste åren i motsats till vad kanske en del velat ge uttryck för inte är fullt så dumma som man på sina håll tror. De begriper mycket väl att det inte är lönestegringarna som orsakar den väsentliga parten av prisstegringen och de ser på sina egna hushållsräkenskaper och sina egna vardagliga förhållanden att någonting är skevt och att de är utnyttjade i en ekonomisk process. Inför det perspektivet förefaller det vara det enda logiska för den som menar allvar med att göra någonting åt prisstegrings-tendenserna att gå in för en allmän prisreglering och en sådan tillämpning av denna att överkompensation av den typ som tidigare förekommit inte

får förekomma under 1972. De aktuella tendenserna under de första två månaderna detta år tyder på att vi får en prishöjning och en överkompensation av ungefär samma typ och samma storleksordning som rådde under det år som föregick 1971, det år då allmän prisreglering rådde. Det är mot det perspektivet lika säreget som beklagligt att alla andra partier än vänsterpartiet kommunisterna nu är beredda att säga fritt fram för en, som de ser det, fri prisbildning, dvs. frihet för kapitalet att överkompensera sig på de lönearbetandes bekostnad. Det är märkligt att socialdemokraterna, som vidtog den i och för sig riktiga åtgärden på sin tid att införa prisregleringen, fr. o. m. den 1 januari i år är beredda att förena sig med de borgerliga och säga fritt fram för denna process.

Nu är sist och slutligen prisregleringen inte allena saliggörande i kampen mot prisstegringar. Det fordras självfallet också andra åtgärder av långsiktig natur, men prisreglering är en av de mycket få åtgärder som utan några administrativa och formella hinder politiskt kan genomföras och skulle kunna genomföras i denna kammare över en enda natt om viljan funnes. Det är av det skälet som vi från mitt parti har ställt kravet på återinförande av den allmänna prisregleringen.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till den reservation som är fogad till näringsutskottets betänkande nr 6.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Jag tror att kammaren håller mig räkning för att jag inte går in på en lång och seriös debatt med herr Svensson i Malmö på den här punkten. I början av sitt anförande talade han om att det nu gällde att fastställa vem som ville öppna slussarna för prisstegringar. Jag tror att herr Svensson är en mycket dålig slussvakt. I varje fall höll han vissa slussar totalt öppna under sitt anförande. Han överskred t. ex. sin egen angivna anförandetid på 10 minuter med ungefär 250 procent. Det var ungefär i stil med hans räkneexempel, som jag inte skall gå närmare in på.

Hela hans sifferexercis är naturligtvis sann i vissa avseenden, men han använde siffrorna på ett mycket demagogiskt sätt. Han började med att tala speciellt om jordbrukspriserna. När han skulle bevisa hur tokigt det var med dem gick han över till helt andra priser och glömde bort jordbrukspriserna. Tala om jordbrukspriserna, herr Svensson, och tala om hur jordbrukets föreningsrörelse har överkompenserat sig själv med alla dessa miljarder när det har gällt just jordbrukspriserna! Blanda inte in industripriserna i det. Men det går naturligtvis inte att resonera så enkelt med herr Svensson. Jag vill ge honom ett enda gott råd. Bevisa inte för mycket! Det är nämligen mycket farligt att bevisa 200 procent av sanningen.

Den här frågan har diskuterats mycket i dag. Det är ingen här som vill förneka att vi har haft en mycket kraftig prisstegring. Jag tror att alla partier är överens om att det är ett allvarligt problem för hela samhället. Vi försöker komma till rätta med det på alla möjliga sätt. Men en ständig prisreglering som begärs i den här motionen, dvs. en genom alla år löpande prisreglering, kan inte vara rimlig, i varje fall inte i en ekonomi som vår. Om man skall tro herr Svenssons sifferexercis så åstadkom det prisstopp som rådde hela år 1971 och en stor del av 1970 egentligen bara

att det blev ännu bättre för kapitalisterna. Herr Svensson visade hur fruktansvärt det var under år 1971. Då var det ju prisstopp och förbättringen måste alltså ha gällt kapitalisterna. Så var det nu inte – prisstoppet betydde kolossalt mycket. Men vi är medvetna om att en hel del ändringar måste vidtagas. Man måste tillåta vissa prisstegringar med hänsyn till jordbruksuppgörelsen, med hänsyn till vissa lönekostnader osv.

Vi vet också att när prisstoppet avskaffades så uppdrog regeringen åt priskontrollnämnden att mycket noga följa prisutvecklingen. Man har avgett en rapport över vad som har hänt i januari, och det är ingenting sensationellt. De prisstegringar som har skett var ungefär de beräknade, och det är livsmedelspriserna som har stigit mest. Men man fortsätter att följa utvecklingen. Skulle någonting av herr Svenssons fruktansvärda bataljmålning vara sant kommer prisstoppet att återinföras. Däremot tror jag icke att det kommer att bli en ständig prisreglering i vårt land med den ekonomi vi har, och det av flera skäl. Dels finns det möjligheter att kringgå ett prisstopp. Man skulle t. ex. försöka sälja varor med sämre kvalitet till samma pris. Dels skulle ett ständigt prisstopp på jordbruksprodukterna medföra att livsmedelsarbetare och jordbrukare inte skulle få löneförbättringar. Allt detta visar att en ständig prisreglering är någonting omöjligt i den tid vi lever i.

Det finns en annan möjlighet, nämligen att införa en totalreglerad ekonomi. Då får vi ett helt annat politiskt system än vi i dag har, men vi skall ju inte i kväll diskutera om det är vettigt eller ej. Vad vi har att diskutera är ett eventuellt återinförande av prisregleringen, men för närvarande finns det ingenting som pekar på att det skulle vara en riktig och framför allt effektiv åtgärd.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Först tycker jag att herr Svanberg liksom herr Björk i Göteborg skall spara sina omsorger om kammarens tid. Det är talmansbordets sak att säga ifrån, ifall jag överskrider vad som är lämpligt och riktigt. Mig veterligt finns inga sådana restriktioner för yttrandefriheten. Det har framgått av andra talares sätt att ta i anspråk tiden i dag under 10 à 12 timmar.

Det är en väldig skillnad, herr Svanberg, mellan att tala om jordbrukspriser och att tala om livsmedelspriser. I livsmedelspriserna ingår nämligen också effekten av vissa industripriser, eftersom nästan alla eller i varje fall de flesta jordbruksprodukter är utsatta för någon form av industriella processer. Att tala om livsmedelspriser och hur de har stegrats är inte detsamma som att skylla på jordbruket. Det vet herr Svanberg lika bra som jag.

Sedan sade herr Svanberg att det är farligt att ge sig in på sådana här beräkningar. Ja, det är farligt för er – det upptäckte jag också när jag började räkna på finansplanens siffror. Det är väldigt farligt för dem som har ansvaret för att det prisstopp hävts som de för över ett år sedan var med om att genomföra. Varför skall det nu vara så administrativt krångligt och besvärligt, och varför denna rädsla för prisstoppets

ineffektivitet, när man har erfarenhet av hur det verkat under över ett år? Ni var dock själva med om att genomföra det, och det kan påvisas – vilket jag klart erkände – att det är en påtaglig skillnad mellan prishöjningen och överkompensationen under den tid prisstoppet har rått och under den tid som närmast föregick prisstoppet.

Det är klart att ett stopp på prissidan medför vissa problem, därför att företagen kan vilja kompensera sig genom kvalitetssänkningar. Nåväl, men det är en sak som kan hjälpas upp genom praktiska åtgärder, genom ökade krav på varudeklarationer och liknande. Det är inget omöjligt problem. Det kan inte ha varit något alltför stort problem för er, när ni under mer än ett år var beredda att hålla prisregleringen.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Helt kort till herr Jörn Svensson. Det var inte jag som sade att det var så förfärligt ineffektivt prisstopp vi hade 1970. Det är herr Jörn Svensson som med sina siffror har räknat ut hur fruktansvärt stor överkompensation industrin och kapitalet hade under det år prisregleringen varade. Jag anser att prisstoppet har varit till nytta, men det kan inte verka år efter år. Det skall användas precis som det sägs i regeringens förslag i vissa särskilda fall, i vissa bekymmersamma situationer. Sedan skall det försvinna men kunna komma igen. Det finns som ett latent hot, om man på något håll skulle gå alltför långt i prishöjningar.

Att en del av jordbrukspriserna påverkas av industriutvecklingen är helt självklart, men en mycket stor del hör hemma inom jordbrukets föreningsrörelse. Varudistributionen hos exempelvis Konsum kan vi ju kolla. Visst faller en del på industrin, men måla inte på det där sättet. Det var en alldeles för svart bild för att någon skall kunna tro på den.

Sedan något om tiden. Respekterar herr Jörn Svensson bara ett diktat från talmansbordet? Han har själv angett i dagens talarlista att han avsåg att hålla på i tio minuter. Den tiden har han överskridit med 250 procent. Det är inte talmansbordet jag syftar på utan hans egen uppgift om hur länge han skulle tala.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Till herr Svanströms avsaknad av analys och kritik av mitt siffermaterial är bara att säga att han får välja något annat tillfälle att räkna själv. Det var synd att han inte ansåg sig ha tid att gå in på denna viktiga fråga och att det var viktigare för honom att få sova än att diskutera folkets problem.

Sedan noterar jag att att herr Svanberg säger att prisreglering är någonting som man skall tillgripa bara i särskilt bekymmersamma situationer. Får jag tolka det så, att de lågavlönades och genomsnittslön-tagarnas situation i dag när det gäller priserna på viktiga förnödenheter inte är så bekymmersam enligt herr Svanberg?

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! De lågavlönades situation är bekymmersam i dag, herr Jörn Svensson, men man hjälper dem inte med att gå ut och förespegla dem att ett bifall till en motion om införande av prisreglering skulle

Nr 32

Onsdagen den
1 mars 1972

*Återinförande av
allmän prisreglering*

innebära en väsentlig lättnad. Skillnaden mellan herr Jörn Svensson och oss är att han vill hjälpa dem med ord och siffror, siffror som forsar i en enda ström, medan vi vill hjälpa dem med verkliga åtgärder.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	291
Nej	—	12
Avstår	—	2

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

§ 4 Kammaren åtskildes kl. 22.34.

In fidem
SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert